

Päiväys
18.6.2024

Diaarinumerot
874/03.04.04.04.20/2022
915/03.04.04.04.20/2022

JULKINEN KUULUTUS

Vaasan hallinto-oikeuden päätös vesilain mukaisessa valitusasiassa

Kuulutuksen julkaisupäivä Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla

18.6.2024

Päätöksen tiedoksisaantipäivä

Hallintolain 62 a §:n 3 momentin mukaan päätöksen tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä julkaisemisajankohdasta.

Päätöksen tiedoksisaantipäivä on **25.6.2024**.

Asia

Vaasan hallinto-oikeuden päätös 18.6.2024 nro 827/2024, valitukset vesitalousasiassa, pohjaveden ottaminen Vatulan vedenottamon kaivosta K4, Ikaalinen.

Luvan hakija

Ikaalisten Vesi Oy

Kuulutuksen ja päätösasiakirjan nähtävilläpito

Tämä kuulutus ja päätösasiakirja pidetään nähtävillä **18.6.2024 – 25.7.2024**

Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla osoitteessa:

<https://oikeus.fi/hallintooikeudet/vaasanhallinto-oikeus/fi/index/hallinto-oikeudenkuulutukset/paatoskuulutukset.html>

Muutoksenhakuohjeet

Ohjeet valituksen tekemiseen löytyvät kuulutetun päätöksen muutoksenhakua koskevasta osasta sekä siihen liitetystä valitusosoituksesta. Valitusaika päättyy **25.7.2024**.

18.06.2024

Dnrot

874/03.04.04.04.20/2022

915/03.04.04.04.20/2022

Asia

Valitukset vesitalousasiassa

Muutoksenhakijat

1) Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

2) [REDACTED]

Luvan hakija

Ikaalisten Vesi Oy

Päätös, josta valitetaan

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto 15.6.2022 nro 113/2022

Taustaa

Länsi-Suomen vesioikeus on 12.2.1986 antamallaan päätöksellä nro 8/1986/2 myöntänyt Ikaalisten Vesi Oy:lle luvan pohjavedenottamon rakentamiseen Vatulan kylässä sijaitsevalle, Ylisen tilasta 143-435-4-164 (rekisteriyksikkö lakannut 26.7.1979) hankkimalleen määrälalle ja samaan tilaan kuuluvalla rasiteoikeusalueella sekä pohjaveden ottamiseen tästä Vatulan vedenottamosta enintään 1 500 m³/d puolivuosiskeskiarvona laskettuna.

Länsi-Suomen vesioikeus on 28.3.1990 antamallaan päätöksellä nro 23/1990/2 myöntänyt Ikaalisten Vesi Oy:lle luvan pohjavedenottamon tekemiseen Ikaalisten kaupungin Vatulan kylässä sijaitsevalle Harjunraikas nimiselle tilalle 143-435-19-1 ja veden ottamiseen siitä ja yhtiön samassa kylässä sijaitseville Vesiharjun tilalle 143-435-4-177 ja siihen liittyvälle Ylisen tilaan 143-435-4-178 (22.7.1996 alkaen Uusi-Ylinen 143-435-4-201) kuuluvalla rasiteoikeusalueella tekemästä pohjavedenottamosta, joita on pidettävä yhtenä ottamona, yhteensä enintään 2 800 m³/d puolivuosiskeskiarvona laskettuna.

Länsi-Suomen ympäristölupavirasto on 12.4.2006 antamallaan päätöksellä nro 50/2006/3 muuttanut päätöstä 23/1990/2 siten, että Ikaalisten Vesi Oy:lle on myönnetty lupa ottaa pohjavettä Ikaalisten lisäksi myös silloisen Vammalan kaupungin ja Hämeenkyrön kunnan yhdyskunnan vedensaannin turvaamiseksi.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on 13.11.2013 antamallaan päätöksellä nro 91/2013/2 myöntänyt Ikaalisten Vesi Oy:lle luvan pohjaveden ottamiseen vedenottokaivosta K4 Ikaalisten kaupungin Vatulan kylässä sijaitsevalta tilalta Vesiharju 143-435-4-177. Uusi vedenottokaivo on katsottu osaksi Vatulan vedenottamoaa. Tiloilla Vesiharju 143-435-4-177 ja Harjunraikas 143-435-19-1 sekä tilaan Uusi-Ylinen 143-435-4-201 kuuluvalla rasisuoikeusalueella sijaitsevalta Vatulan vedenottamolta otettavan pohjaveden kokonaismäärä saa olla enintään 2 800 m³/d puolivuosi-keskiarvona laskettuna ja lupamääräyksen 1 mukaan kaivosta K4 saa ottaa vettä korkeintaan 1 100 m³/d puolivuosi-keskiarvona laskettuna.

Vaasan hallinto-oikeus on 22.12.2014 antamallaan päätöksellä nro 14/0367/2 kumonnut Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston päätöksen 13.11.2013 nro 91/2013/2 ja palauttanut asian aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi. Palautuksen perusteena on ollut, että Hopun lähteen hydrologiasta, luonnontilaisuudesta tai vedenoton vaikutuksista Hopun lähteeseen ei ole ollut riittävästi tietoa.

Korkein hallinto-oikeus on 23.5.2016 antamallaan päätöksellä taltionumero 2278 kumonnut hallinto-oikeuden päätöksen ja saattanut voimaan Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston päätöksen 13.11.2013 nro 91/2013/2 siten muutettuna, että lupa on muutettu määräaikaiseksi siten, että lupa on voimassa 31.12.2021 saakka. Lisäksi korkein hallinto-oikeus on lisännyt aluehallintoviraston päätöksen mukaiseen lupaan lupamääräyksen 6 a, jonka mukaan luvan saajan tulee selvittää mistä ja miten laajalta alueelta Hopun lähteikkö saa vetensä sekä miten lähteikkö purkaa vettä, ja lähteikön vesitaseeseen vaikuttavat eri tekijät. Selvitys oli toimitettava aluehallintovirastolle kuuden kuukauden kuluessa korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen antamisesta.

Ikaalisten Vesi Oy on toimittanut 21.11.2017 aluehallintovirastolle edellä mainitun lupamääräyksen 6 a mukaisen selvityksen. Aluehallintovirasto on hyväksynyt esitetyn selvityksen 4.9.2018 antamallaan päätöksellä nro 65/2018/2 ja todennut päätöksessään, että vedenotolla kaivosta K4 ei ole sellaisia vaikutuksia, jotka vaarantaisivat Hopun lähteikön luonnontilan vesilain (264/1961) 1 luvun 17 a §:n 1 mometissa tarkoitetulla tavalla ja poikkeusluvan hakemiselle ei siten ole tarvetta. Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue on vaatinut aluehallintoviraston päätöksen kumoamista. ELY-keskus on katsonut, ettei aluehallintoviraston päätöksellä hyväksyty selvitys ole riittävä vastaamaan siihen, mitä korkein hallinto-oikeus on lupamääräyksellä 6 a edellyttänyt selvitettäväksi. Hallinto-oikeus on 26.10.2020 antamallaan päätöksellä nro 20/0074/1 hylännyt valituksen. Korkein hallinto-oikeus on 1.10.2021 antamallaan päätöksellä taltionumero 419 hylännyt hallinto-oikeuden päätöksestä tehdyn valituksen, mutta todennut kuitenkin päätöksensä perusteluissa, että kysymyksessä olevan 21.11.2017 päivätyn selvityksen perusteella on jäänyt epäselväksi, onko vedenotolla kaivosta K4 Hopun lähteikön luonnontilaan sellaisia vaikutuksia, jotka vaarantaisivat Hopun lähteikön luonnontilan vesilain (264/1961) 1 luvun 17 a §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Aluehallintoviraston ei näin ollen olisi tullut hyväksyä

kysymyksessä olevaa selvitystä lupamääräyksen 6 a mukaiseksi selvitykseksi, vaan hakijalta olisi tullut edellyttää lisäselvitystä asian ratkaisemiseksi. Korkein hallinto-oikeus on todennut kuitenkin, että yhtiön on jatkolupahakemuksen yhteydessä joka tapauksessa esitettävä selvitys muun ohella siitä, vaarantaako haettu vedenotto Hopun lähteikön luonnontilan ja onko uuden vesilain (587/2011) 2 luvun 11 §:n 2 momentissa tarkoitettu poikkeaminen sen vuoksi mahdollisesti tarpeen, joten hallinto-oikeuden ja aluehallintoviraston päätöksiä ei ole kuitenkaan ollut kumottava ja valituksenalaista asiaa palautettava aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi selvityksen puutteista huolimatta.

Korkein hallinto-oikeus on päätöksellään 23.5.2016 taltionumero 2278 lisännyt aluehallintoviraston päätökseen lupamääräyksen 12, jonka mukaan lupa on voimassa 31.12.2021 saakka. Jos luvan haltijan on tarkoitus jatkaa pohjaveden ottamista kaivosta K4 vielä vuoden 2021 jälkeen, uusi pohjaveden ottamista kaivosta K4 koskeva lupahakemus on pantava vireille aluehallintovirastossa viimeistään 31.10.2020. Jos hakemus pannaan vireille määräajassa, lupa on voimassa siihen saakka, kunnes uuden hakemuksen perusteella annettu päätös on saanut lainvoiman.

Valituksenalainen aluehallintoviraston päätös

Aluehallintovirasto on myöntänyt Ikaalisten Vesi Oy:lle luvan pohjaveden ottamiseen vedenottokaivosta K4 Ikaalisten kaupungin Vatulan kylässä sijaitsevalta tilalta Vesiharju 143-435-4-177. Uuden vedenottokaivon katsotaan olevan osa Vatulan vedenottamoita yhdessä kaivojen K1-K3 kanssa. Tiloilla Vesiharju 143-435-4-177 ja Harjunraikas 143-435-19-4 sekä tilaan Uusi-Ylinen 143-435-4-201 kuuluvalla rasisuoikeusalueella sijaitsevalta Vatulan vedenottamolta otettavan pohjaveden kokonaismäärä saa olla enintään 2 800 m³/d kolmannesvuosikeskiarvona laskettuna. Lisäksi aluehallintovirasto on pysyttänyt Vatulan vedenottamon olemassa olevat rakenteet. Päätös on voimassa toistaiseksi.

Ikaalisten Vesi Oy saa toimittaa vettä oman vedentarpeensa lisäksi yhdyskunnan vedensaannin turvaamiseksi Ikaalisten vesiverkkoon yhteydessä oleville lähikunnille tehtyjen vedentoimitussopimusten mukaisesti.

Hankkeesta ei ennalta arvioiden aiheudu vesilain mukaan korvattavaa vahinkoa, haittaa tai muuta edunmenetystä. Luvan saajan on noudatettava vesilain säännöksiä ja aluehallintoviraston päätöksen lupamääräyksiä.

Aluehallintovirasto on vesilain mukaisen poikkeamislupahakemuksen osalta katsonut, että vedenotto ei vaaranna alueen lähteiden, eikä tihkupintojen luonnontilaa vesilain 2 luvun 11 §:n kieltämällä tavalla. Kaivon K4 lupapäätöksen mukainen vedenotto ei tarvitse lupaa kiellosta poikkeamiseen.

Lupamääräykset

- 1) Kaivosta K4 saa ottaa vettä touko-elokuussa korkeintaan 1 100 m³/d ja syys-huhtikuussa korkeintaan 800 m³/d kolmannesvuosikeskiarvona laskettuna.
- 2) Vatulan kokonaisvedenotto tulee painottaa siten, että vesi otetaan ensisijaisesti kaivoista K1-K3, veden laatu huomioiden.
- 3) Vedenottamossa on oltava näytteenottohanat ja luotettavat vesimäärän mittauslaitteet. Luvan saajan on pidettävä kirjaa otetuista vuorokausittaisista vesimääristä (m³/d) ELY-keskuksen hyväksymällä tavalla.
- 4) Hopun lähteikköalueella olevat käyttämättömiksi jääneet kaivorenkaat ja putket tulee poistaa, mikäli maan- ja kaivonomistajien kanssa päästään asiasta sopimukseen ja mikäli työt voidaan toteuttaa lähteikköalueen luonnontilaa vaarantamatta.

Tarkkailu

- 5) Luvan saajan tulee tarkkailla Kaivosta K4 otettavan pohjaveden määrää, pohjaveden laatua ja korkeutta sekä veden ottamisen vaikutuksia hakemuksessa esitetyn mukaisesti (Liite 15, Tarkkailuohjelma K4). Lisäksi pohjaveden laatua tulee seurata vähintään kahdesta havaintoputkesta kaivon K4 alapuolelta. Näytteistä tulee analysoida pH, happipitoisuus, alkaliniteetti, sameus, kloridi, sähkönjohtavuus, sulfaatti, COD/TOC, ammonium ja nitraatti. Kaivojen K1-K3 osalta tarkkailua tulee jatkaa käynnissä olevan tarkkailun mukaisesti. Tarkkailua voidaan muuttaa sopimalla asiasta Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Tarvittavista lisäputkista tulee sopia maanomistajan kanssa.
- 6) Tarkkailutulokset tulee toimittaa vuosittain viimeistään helmikuun loppuun mennessä Pirkanmaan ELY-keskukselle sähköisessä muodossa.
- 7) Jos tarkkailun perusteella pohjavesialueella havaitaan haitallisia pohjavedenkorkeuden tai pohjaveden laadun muutoksia, on otettavan pohjaveden määrää pienennettävä siten, ettei haittoja enää ilmene.

Vedensaannin turvaaminen

- 8) Vesilain 13 luvun 15 §:n 3 momentin nojalla oikeutetaan tilan Ilomäki 143-435-4-147 omistajat saamaan Vatulan vedenottamosta vettä enintään 1,5 m³/d ja tilan Uusitalo 143-435-4-122 omistajat, joiden omistama kaivo sijaitsee tilalla Ilomäki 143-435-4-147, enintään 1 m³/d. Tiloille toimitettavan veden hinta vastaa kulloinkin annettavan veden osuutta ottamon käyttökustannuksista. Luvan saajan on pidettävä kunnossa kyseisille kiinteistöille rakennettu vesijohto. Tämä lupamääräys on voimassa niin kauan, kuin vedenottamo on käytössä.
- 9) Vedenottamon mahdollinen varavoima tulee olla toteutettu niin, että siitä ei aiheudu pohjaveden pilaantumisvaaraa.

10) Vedenottoaivojen on oltava aidattuja ja varustettu selvästi näkyvillä tauluilla, joista käy ilmi ottamon omistaja ja tarpeelliset yhteystiedot. Vedenottamoalueella ei saa harjoittaa muuta kuin vedenottoon liittyvää toimintaa.

11) Luvan haltija on velvollinen korvaamaan veden ottamisesta mahdollisesti aiheutuvan vahingon, haitan tai muun edunmenetyksen. Mikäli vedenottamon käyttämisestä on seurauksena veden saannin estyminen tai huomattava vaikeutuminen, luvan saajan on, ellei asiasta ole sovittu, viipymättä korvattava aiheuttamansa vahinko tai korvaukseen oikeutetun alueen omistajan tai muun erityisen oikeuden nojalla vettä ottavan niin vaatiessa hyvitettyä vahinko vesilain 13 luvun 15 §:ssä säädetyin toimenpitein.

12) Hakijan on pidettävä pohjaveden ottamoon, pohjavesien tarkkailuun ja vedenottamoalueeseen kuuluvat rakenteet ja laitteet kunnossa sekä alueet muiltakin osin mahdollisimman puhtaina. Kaikki pohjavedenottoa varten tarpeelliset aineet ja tarvikkeet on sijoitettava ja varastoitava niin, etteivät ne aiheuta vaaraa pohjavedelle.

Lupamääräysten tarkistaminen

13) Luvan saajan on viimeistään viiden vuoden kuluttua tämän päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta jätettävä aluehallintovirastolle hakemus kaivon K4 vedenottomäärän tarkistamiseksi. Tarkistamishakemuksen yhteydessä tulee olla hakemus tarvittavine selvityksineen lisäkaivon perustamiseksi. Lisäkaivon hakemuksen tarkoituksena tulee olla kaivon K4 vedenottotarvetta keventävä vaikutus.

Aluehallintoviraston päätöksen perusteluja

== =

Vesiluontotyyppien luonnontilan arviointi vesilain 2 luvun 11 §:n mukaisesti

Vesilaissa ei säädetä lähteen tai sen luonnontilan alueellisesta rajaamisesta. Selvityksen kohteena oleva Hopun lähteikköalue on laaja ja koostuu monesta erillisestä pohjaveden purkautumisalueesta ja lähteestä. Osa purkautumisalueista on selvityksen mukaan luonnontilansa menettäneitä ja osa sijaitsee vedenoton vaikutuksen ulkopuolella.

Aluehallintovirasto tarkastelee vesilain tarkoittamaa lähteiden luonnontilaa ja sen määräytymistä osa-alueittain ja purkaumaakohtaisesti. Kaivon K4 vedenoton vaikutukset kohdistuvat Hopun hiekkapohjaiseen avolähde-alueeseen ja sen lähistöllä oleviin tihkupintoihin sekä lähdealtaasta alkavaan puroon. Vesilain 2:11 §:n mukainen vesiluontotyyppien suojelu ei koske puroa. Muutos, joka vaarantaa puroon uoman luonnontilan säilymisen, on vesilain 3:2 §:n mukainen luvantarvekynnys.

Aluehallintovirasto arvioi lähteiden ja tihkupintojen luonnontilaa mekaanisten ja hydrologisten muutosten sekä pohjavesiriippuvaisten hyönteis- ja kasvillisuustietojen perusteella.

Hopun avovesiallasaluetta on osittain muutettu kaivamalla siihen kaivorenkaita ja putkilinja puron pohjaa pitkin alaspäin. Toimenpiteet ovat saattaneet pysyvästi laskea avovesipinnan tasoa. Ympäröivän metsän kaatamisen ja tuulenkaatojen seurauksena alue on myös muuttunut, muun muassa valaistusolojen suhteen. Alueella on lähdeallas, joka on silmämääräisesti arvioiden luonnontilaisen kaltainen. Siinä esiintyy mm. kahta pohjavesiriippuvaista hyönteislajia; vaarantunutta pyörörutavesiäistä sekä erittäin uhanalaista lähdesirvikistä. Altaasta on myös havaittu runsaasti lähteen suojeluarvoja ilmentäviä hyönteislajeja kaikilla havaintokerroilla. Kasvillisuus altaassa on niukkaa, mikä on ominaista luonnontilaiselle pohjavesialtaalle. Altaan reunoilla on tiheää kasvillisuutta, joka sisältää myös vaateliaampia pohjavesivaikuttajia lajeja.

Hopun avovesialtaan viereiset tihkupinta-alueet ovat pääosin mekaanisesti muuttumattomia, lukuun ottamatta metsän kaatamista ja tuulenkaatoja. Pohjavesivaikuttajia lähdekasveja tihkupinta-alueilta on havaittu mm. hetealvesammal, purosukerosammal, purolähdesammal ja kevätlinnunsilmä.

Aluehallintovirasto on katsonut, että sekä Hopun avovesiallasalue että viereiset tihkupinta-alueet kuuluvat vesilain 2:11 § mukaan suojeltaviin luontotyyppisiin, vaikka ne eivät ole kaikilta osin luonnontilassa.

Lähdealueelta lähtevässä purossa on havaittu alueen monipuolisista pohjavesivaikuttajista sammallajisto. Aluehallintovirasto on katsonut, että puro on vesilain määritelmän mukaan luonnontilaisen kaltainen puro, vaikka sen uomaa on aikanaan kaivettu ja muutettu. Vedenoton vaikutukset puron lajistoon ja luonnontilaan otetaan huomioon lupaharkinnassa.

Vedenoton vaikutukset 2:11 § luontotyyppien suojeluun ja puron tilaan

Aluehallintovirasto on arvioinut, että vedenoton merkittävin vaikutus edellä kuvattuun lähdealueen luonnontilaan muodostuu purkautuvan vesimäärän vähenemisestä. Vesilain ja oikeuskäytännön mukaan purkautuvan vesimäärän väheneminen ei tarkoita luonnontilan vaarantumista, vaan sen vaikutukset luonnontilaan arvioidaan vähenemisen vaikutuksilla luonnontilaa kuvaaviin indikaattoreihin. Vaikutuksista on seurantatietoja ja havaintoja pitkältä ajalta.

Määrällisesti suurin osa purkautuvan pohjaveden vähenemisestä kohdistuu luonnontilaisen kaltaiseen altaaseen ja viereisiin ei luonnontilassa oleviin kaivonrenkailla muokattuihin altaisiin. Luonnontilaisen altaan vedenpinnan tasoon purkauman arvioitu väheneminen vaikuttaa varsin vähän, koska pinnan taso määräytyy pohjakynnyksen mukaisesti. Altaan vedenlaatuun, erityisesti veden lämpötilaan, arvioitu purkauman väheneminen vaikuttaa myös varsin vähän, koska altaan tilavuus on pieni verrattuna purkaumaan. Aluehallintoviranomainen on arvioinut, että luonnontilaisen kaltaisessa altaassa ja sen reunoilla luontotyyppien elinolosuhteet ja lähteen pienilmasto pysyvät samankaltaisina kuin luonnontilassa, joten sen luonnontilaisena säilyminen ei vaarannu.

Tihkupinta-alueilta purkautuvan veden määrä on luontaisesti vähäinen, mutta riittävä pitämään maaperän märkänä ja pohjavesivaikutteiselle kasvillisuudelle suotuisana. Haitallisin vaikutus tihkupinnalle on maaperän liiallinen kuivuminen. Hankkeen aiheuttama purkauman väheneminen näkyy tihkupinta-alueilla hitaammin kuin avovesialtaan purkauma, koska pohjavesiesiintymän ja tihkupinta-alueiden välissä on tiiviitä maakerroksia. Luonnontilassa tihkupinnoilla purkautuvan veden lämpötila on noussut olosuhteiden johdosta. Tihkupinta-alueiden olosuhteet ovat muuttuneet ympäröivässä metsässä tapahtuneiden muutosten seurauksena.

Aluehallintovirasto on katsonut, että vaikka vedenoton vaikutus on hitaampi tihkupinta-alueilla, se on kuitenkin havaittavissa alueiden kuivumisena jo vuositasolla. Eliölajien seurantatietojen perusteella voidaan todeta, että tihkupinta-alueiden pienilmasto ja elinolosuhteet ovat säilyneet suotuisina ja luonnontilaisen kaltaisina.

Seurantatietojen perusteella tiedetään, että vedenotosta huolimatta pohjavesiesiintymässä vedenpinta on ollut tihkupinta-alueiden purkautumistason yläpuolella. Maastotarkastuksessa havaittiin alueen tihkupintojen kosteusolojen säilyneen. Aluehallintoviranomainen on arvioinut, että tihkupinnoilla luontotyyppien elinolosuhteet pysyvät samankaltaisina kuin luonnontilassa, joten niiden luonnontilaisena säilyminen ei vaarannu.

Aluehallintovirasto on arvioinut, että ympäröivässä metsässä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet luonnontilaan merkittävästi enemmän kuin vedenotto. Kuitenkin huolimatta näiden kahden muutoksen yhteisvaikutuksesta, alueet ovat säilyttäneet luonnontilaisuuden.

Aluehallintovirasto on katsonut, että vedenotto ei vaaranna alueen lähteiden, eikä tihkupintojen luonnontilaa vesilain 2:11 § kieltämällä tavalla. Kaivon K4 lupapäätöksen mukainen vedenotto ei tarvitse poikkeuslupaa kiellosta poikkeamiseen.

Varovaisuusperiaatteen mukaisesti aluehallintovirasto on antanut määräykset vedenpinnan tason turvaamiseksi. Lisäksi aluehallintovirasto on määrännyt kaivon K4 vedenottoa koskevan lupamääräyksen tarkistettavaksi viiden vuoden kuluttua. Tarkistamisen yhteydessä luvan saajan tulee laittaa vireille uuden kaivopaikan hakemus, jonka seurauksena voidaan vähentää kaivon K4 vedenottotarvetta.

Intressivertailu

Aluehallintovirasto on tehnyt myös uuden intressivertailun kaivon K4 vedenoton osalta, vaikka KHO onkin edellyttänyt erityisesti luvan myöntämisedellytysten tutkimista vesilain 2:11 § säännöksen osalta.

Hankkeesta saatava hyöty

Hanke on tarpeen Ikaalisten seutukunnan talousvedensaannin varmistamiseksi. Vesihuoltolaitoksen (Ikaalisten Vesi Oy) häiriötilanteen varmuusluokituksen perusteella vedenotto kaivosta K4 on välttämätöntä.

Hankkeen hyötynä on hyvälaatuinen talousvesi seutukunnan asukkaille ja teollisuudelle sekä kriisi- ja poikkeustilanteiden toimintavarmuuden paraneminen. Aluehallintovirasto on todennut, että talousveden hinta on määritettävissä rahassa, mutta muut hyödyt eivät ole rahassa arvioitavissa.

Hanke toteuttaa vesienhoitolain ja pohjavesien suojelun pohjavesialueille asettamat tavoitteet, jotka ovat vedenhankintaa varten luokitellun tärkeän pohjavesialueen käyttäminen yhdyskunnan vedenhankintaan.

Hankkeesta aiheutuvat haitat yleiselle edulle

Vedenotto vähentää Hopun päälähteikköalueelta purkautuvan veden kokonaismäärää ja alapuolisen puron virtaamaa. Purkautuvan veden väheneminen kohdistuu luonnontilaisen kaltaiseen lähdealtaaseen ja tihkupintoihin sekä ei-luonnontilaisiin lähdealtaisiin. Väheneminen ei vaaranna lähdealueen minkään osan säilymistä luonnontilaisena. Muiden lähteiden ja tihkupintojen purkaumaan vedenotolla ei arvioiden mukaan ole vaikutusta.

Virtaaman väheneminen purossa ei aiheuta merkittävää haittaa taimenen tai muiden kalojen kulkemiselle tai lisääntymiselle, koska minimivirtaama säilyy riittävänä. Puron virtaama on arvioiden, havaintotietojen ja maastotarkastuksen perusteella riittävä ylläpitämään nykyistä puron luonnontilan kaltaisuutta.

Lupamääräyksin varmistetaan vedenottomäärä sellaiseksi, että pohjavesiesiintymä säilyy vesienhoitolain tavoitteiden mukaisesti talousvesikelpoisena. Hankkeella ei arvioida olevan sanottavaa vaikutusta alueen pohjaveden laatuun. Aluehallintoviraston arvion mukaan hanke ei aiheuta merkittävää pysyvää haittaa alueen muille luonnonarvoille.

Kaivon ja putkien rakentamisesta on aiheutunut vähäisiä muutoksia harjualueen metsäluonnolle.

Hankkeesta aiheutuvat haitat yksityiselle edulle

Muiden vedenkäyttäjien vedensaanti on turvattu lupamääräyksillä.

Vesienhoitolainsäädäntö ja vesienhoitosuunnitelma

ELY-keskus on luokitellut Vatulanharjun pohjavesialueen vesienhoitolain tarkoittamalla tavalla vedenhankinnan kannalta tärkeäksi pohjavesialueeksi (1-luokka). Lisäksi alueen on luokiteltu kuuluvan E-luokkaan. Sen mukaan alue kuuluu luokkaan, jossa pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen pohjavedestä.

Hanke toteuttaa vesienhoitolain ja pohjavesien suojelun pohjavesialueille asettamat tärkeimmät tavoitteet, jotka ovat vedenhankintaa varten luokitellun tärkeän pohjavesialueen käyttäminen yhdyskunnan vedenhankintaan.

E-luokittelu on informatiivinen ja sisältää mm. pohjavedestä riippuvaiset pintavesi- ja maaekosysteemit, jotka ovat vesilain (2:11 §) perusteella suojeltuja. E-luokittelulla ei ole itsenäistä oikeusvaikutusta. Hankkeen sallittavuus pohjavedestä riippuvaisten ekosysteemien osalta ratkaistaan vesilain mukaisesti lupamenettelyssä.

Vesienhoidon yleisenä tavoitteena on säilyttää tai saavuttaa pohjavesien hyvä tila talousvesikäytön kannalta. Pohjaveden määrällinen tila säilyy hyvänä, koska keskimääräinen vuotuinen vedenotto ei ylitä muodostuvan uuden pohjaveden määrää. Myös pohjavedestä riippuvien ekosysteemien hyvä tila säilyy.

Intressivertailun lopputulos

Hankkeen yleiset hyödyt ja haitat ovat vaikeasti muutettavissa rahaksi. Hankkeesta saatava yleinen etu Ikaalisten kaupungin vedenhankinnalle on huomattava verrattuna siitä aiheutuviin yksityisiin ja yleisiin haittoihin.

Hankkeen muut edellytykset

Hanke ei vaaranna yleistä terveydentilaa tai turvallisuutta, eikä se aiheuta huomattavia vahingollisia muutoksia ympäristön luonnonsuhteissa tai vesiluonnossa. Hanke ei huononna alueen asutus- tai elinkeino-oloja.

Hanke ei ole ympäristönsuojelulain maaperän tai pohjaveden pilaamiskiellon vastainen, eikä hankkeessa ole ympäristönsuojelulain 28 §:n mukaisia toimintoja.

Hanke ei ole ristiriidassa maankäytön suunnittelun kanssa. Metsälakia sovelletaan metsän hoitamiseen ja käyttämiseen metsätalousmaaksi luettavilla alueilla. Metsälain mukaan metsiä tulee hoitaa ja käyttää siten, että turvataan yleiset edellytykset metsien biologisen monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen säilymiselle.

Aluehallintovirasto on katsonut, että hanke ei heikennä merkittävästi Natura 2000 -verkostoon kuuluvan Vatulanharjun-Ulvaanharjun (FI0309001) alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja yksinään eikä tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa.

Käyttöoikeuksia koskevan ratkaisun perustelut

KHO on päätöksellään muuttanut toistaiseksi voimassa olleen luvan määräaikaiseksi. Lupa on kuitenkin voimassa tietyn ehdoin siihen saakka, kun tämä aluehallintoviraston päätös on saanut lainvoiman. Aluehallintovirasto on katsonut, että kaikki hankkeen tarvitsemat käyttöoikeudet siirtyvät tähän aluehallintoviraston lupaan, mikäli se saa lainvoiman.

Hakemusasiakirjojen ja selvitysten riittävyys

Aluehallintovirasto on katsonut, että hakemusasiakirjoista, selvityksistä, vedenoton tarkkailutiedoista ja maastotarkastuksesta saadaan riittävä varmuus asian ratkaisemiseksi.

Vaatimukset hallinto-oikeudessa

1) Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue on vaatinut, että aluehallintoviraston päätös kumotaan ja asia palautetaan aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

Perusteluina on esitetty muun ohella, että vedenottamon vaikutuksista Hopun lähteikön hydrologiaan sekä alueen arvokkaasta lähde-eliöstöstä on saatu selkeää näyttöä. Asiassa ei tunneta sitä pohjaveden korkeutta, jolla haitalliset vaikutukset lähteikköön voitaisiin poissulkea. Valituksenalaisessa päätöksessä ei ole perusteltu vedenottamon sallittua pumpattavaa vesimäärää ja asiassa jääkin epäselväksi, voiko jäljelle jäävä virtaama enää ylläpitää pitkällä aikavälillä olosuhteita ja luonnontilaa lähteiköllä. Valituksenalaisessa päätöksessä on tarkasteltu lähteikköä hyvin suppeasti ja pohjavedestä syntyvää lähteikköaluetta ja siitä riippuvaa ekosysteemiä liian pistemäisesti. Lähteikön luontoarvot ovat kiistattomat, eikä niitä saa vaarantaa. Arvokas lähdelajisto alueella vaarantuu sallitun pumppauksen seurauksena.

Valituksenalaisen päätöksen mukainen vedenotto vaarantaa tämänhetkisen tiedon valossa Hopun lähteen luonnontilaisuuden. Käytettävissä ei ole vertailukelpoista seurantatietoa, jonka perusteella vedenoton kielteinen vaikutus lähteen luonnontilaan voitaisiin sulkea pois. Lupaa vedenottoon ei siten olisi tullut myöntää ilman vesilain mukaista poikkeuslupaa.

Hopun lähteikön luonnontilaisesta virtaamasta ei ole olemassa varmaa mittausaineistoa ennen vedenoton aloittamista, minkä vuoksi vaikutusten ja seurantatietojen vertailukohta ei ole tiedossa eikä sitä näin ollen voi käyttää päätöksessä perusteluina.

Valituksenalaisessa päätöksessä lähteikköä on tarkasteltu liian suppeasti. Pienvesioppaan (Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 36, 2019, Pienvesien tunnistaminen ja lainsäädäntö) lähteikköä tulee tarkastella koko sinä alueena, josta pohjavesi purkautuu maanpinnalle. Tällöin Hopun lähteikön aluetta tulisi tarkastella koko 3,7 hehtaarin alueena vaikutuksien osalta huomioiden myös tihkupinnat kokonaisuuteen, eikä valituksenalaisen päätöksen tapaan suppeasti. Myös korkein hallinto-oikeus on asiaa koskevassa päätöksessään 1.10.2021 nro 419 käsitellyt aluetta laajana alueena ja käsitteenä, tarkastellen vaikutuksia koko lähteikkökokonaisuuteen.

Lupahakemuksen vaikutusarvointiraportissa (Ramboll 2020, Vaikutusarvio Hopun lähteikköön) esitetty hankkeen vaikutusarvointi on pintapuolinen ja riittämätön sekä siinä esitetyt johtopäätökset negatiivisten vaikutusten syntymättä jäämisestä pääosin perusteettomia.

Aluehallintovirasto on arvioinut, että vedenoton merkittävin vaikutus edellä kuvattuun lähdealueen luonnontilaan muodostuu purkautuvan vesimäärän vähenemisestä. Edelleen aluehallintoviraston esittämän mukaan vesilain ja oikeuskäytännön mukaan purkautuvan vesimäärän väheneminen ei tarkoita luonnontilan vaarantumista, vaan sen vaikutukset luonnontilaan arvioidaan vähenemisen vaikutuksilla luonnontilaa kuvaaviin indikaattoreihin. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan luonnontilan vaarantumista ei voi arvioida pelkästään näiden indikaattoreiden kautta niihin liittyvien epävarmuuksien sekä ajallisten muuttujien takia, eikä luonnontila koske pelkkää alueella esiintyvää lajistoa, vaan myös itse lähteikköä luonnonmuodostelmana.

Tietoa lähteikön luonnontilan indikaattoreista vedenottoa edeltävältä ajalta ei ole käytettävissä. Saatavilla olevan tiedon perusteella ei siis voida sulkea pois vedenoton kielteisiä vaikutuksia lähteikön luonnontilaan.

Hakijan vuonna 2020 toteuttamasta koetoiminnasta laaditun raportin johtopäätöksenä todetaan muun muassa, että Hopun lähteikölle purkautuu pohjavettä varsinaisesta pohjavesisysteemistä ja orsivesikerroksesta ja että pumpattaessa teholla 1075 m³/vrk vedenotto kaivosta K4 alentaa lähteikön virtaamaa 600-800 m³/vrk, mikä on noin puolet lähteikön arvioidusta luontaisesta virtaamasta. Raportissa vedenoton vaikutus Hopun lähdealtaiden veden korkeustasoon on arvioitu olevan noin 0...2 cm eikä vaihtelua ole yhdistetty vedenottoon. Hakija toteaa kuitenkin, että pohjavesimuodostuma ei ehtinyt palautua pysäytyksen aikana täysin luonnontilaan.

Kyseessä on luonnontilainen lähteikkö, ja hakemusta varten laaditut selvitykset ovat puutteellisia luonnontilan määrittelyn ja vaikutusten arvioinnin osalta. Pohjaveden määrä on oleellinen tekijä ylläpitämään eliöstöä ja niiden monimuotoisia elinympäristöjä sekä lähteen luonnontilaa. Eräs luonnontilaisuuden arvioinnissa huomioitava tekijä on lähdeympäristöstä ja tihkupinnoista riippuvainen lajisto. Hopun lähteikön alueella esiintyvät erittäin uhanalainen ja erityisesti suojeltava lähdesirvikäs (*Crunoecia irrorata*) ja vaarantunut pyörörutavesiäinen (*Anacaena globulus*).

Uhanalaisia hyönteislajeja on havaittu Hopun lähteessä vuoden 2005 inventoinnin lisäksi molemmilla pohjavedenoton aloittamisen jälkeen tehdyillä seurantakerroilla. Hakemuksen mukaan kahden näytteenottokerran perusteella ei kuitenkaan ole mahdollista luotettavasti arvioida, onko pohjavedenoton aloittamisella ollut lajien menestymisen kannalta vaikutuksia, sillä vuotuiset kannanvaihtelut ovat luontaisestikin suuria.

Se, että seuratut hyönteislajit vedenotosta huolimatta edelleen esiintyvät alueella, ei osoita, että vedenotto ei olisi muuttanut lajien elinympäristöä haitallisesti. Suuri luontainenkin vaihtelu voi peittää alleen lajien elinympäristöjen heikentymisestä seuraavan heikentymisen. Laji voi sennitellä pitkäänkin heikentyneissä elinympäristöissä, joissa olosuhteet voivat säilyä vielä, vaikka tietyt kohdat olisivat jo kuivuneet liiaksi. Myös esimerkiksi puiden kaatuminen on voinut johtaa riittävien elinympäristöjen muokkaantumiseen yksittäisille havaituille hyönteisyksilöille. Pyörörutavesiäisen osalta havaitut yksilömäärät ovat vedenoton aikana

tehdyissä seurannoissa olleet laskevia (2013 27 kpl, 2017 14 kpl ja 2021 8 kpl).

Ikaalisten Hopun lähteikön luontoarvojen seurannasta 2017 laaditun raportin (Jari Ilmonen & Lauri Paasivirta 2017) mukaan hydrologinen tasapaino on lähteikön lajiston kannalta merkittävin ylläpitävä tekijä. Hopun lähteikkökokonaisuuden kannalta on olennaista huomioida myös lähdesirvikkään ja pyörörutavesiäisen pienten populaatioiden elinympäristöjen säilyminen.

Päätöksen perustelujen mukaan vedenotto ei vaikuta merkittävästi Hopun pääpurkautumislähteen vesipintaan eikä siten lähteikössä elävien pohjavedestä riippuvaisten lajien menestymiseen. Lähdesirvikäs ja pyörörutavesiäinen ovat kuitenkin lähteikön tihkupintojen lajeja (Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja A 193: Lähteikköjen ennallistamistarve), eikä niihin vaikuta niinkään vesipinnan korkeus avolähteessä vaan tihkupintojen kuivuminen, mitä todennäköisesti tapahtuu, jos lähteestä purkautuva pohjavesimäärä pienenee arvioidusti.

Päätöksen perustelujen mukaan tiedetään, että vedenotosta huolimatta pohjavesiesiintymässä vedenpinta on ollut tihkupinta-alueiden purkautumistason yläpuolella. Päätöksen mukaan maastotarkastuksessa havaittiin alueen tihkupintojen kosteusolojen säilyneen. Aluehallintoviranomainen arvioi, että tihkupinnoilla luontotyyppien elinolosuhteet pysyvät samankaltaisina kuin luonnontilassa, joten niiden luonnontilaisena säilyminen ei vaarannu. Perusteluista jää epäselväksi, mitä tihkupintoja tarkoitetaan ja mihin johtopäätös perustuu. ELY-keskuksen näkemyksen mukaan yksittäisellä tarkastuksella ei ole mahdollista tehdä tämän laajuista tai kaltaista arviointia, koska lähteikön tilan lähtötilanne ei ole tiedossa. Vedenottoa edeltävien seurantatietojen puuttuessa tällaisia johtopäätöksiä ei ole mahdollista tehdä.

Aluehallintovirasto arvioi lisäksi tarkemmin yksilöimättä, että ympäröivässä metsässä tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet luonnontilaan merkittävästi enemmän kuin vedenotto. ELY-keskuksen käsityksen mukaan tällainen näkemys ei ole perusteltu, eikä näkemykselle ole esitetty perusteita myöskään päätöksessä.

Pohjaveden pumppausmäärän vaikutus lähdealueelta purkautuvaan vesimäärään on olennaista arvioitaessa sitä, vaarantaako vedenotto lähdealueen luonnontilaa. Hakemusasiakirjojen mukaan hakemuksen mukaisen vesimäärän ottaminen alentaa lähteikön virtaaman noin puoleen arvioidusta luonnontilasta virtaamasta, mikä on merkittävä muutos. Lähteen luonnontilan vaarantuminen ei edellytä välittömästi tunnistettavia muutoksia lähdeympäristössä.

Varovaisuusperiaatteen mukaisesti aluehallintovirasto on antanut määräykset vedenpinnan tason turvaamiseksi. Lisäksi aluehallintovirasto on määrännyt kaivon K4 vedenottoa koskevan lupamääräyksen tarkistettavaksi viiden vuoden kuluttua. Varovaisuusperiaatteen soveltaminen osoittaa, että

lupaviranomainen ei pidä lähteen luonnontilan vaarantumista poissuljettuna. Annetut lupamääräykset eivät ole riittäviä lähteen luonnontilan vaarantumisen estämiseksi. Varovaisuusperiaate huomioon ottaen olisi tullut edellyttää vesilain 2 luvun 11 §:ssä tarkoitettua poikkeuslupaa. Asiassa jää myös epäselväksi, miten lähteikön luonnontila parantuisi ennalleen mahdollisen ja varteenotettavan heikkenemisen seurauksista viiden vuoden ajanjakson jälkeen.

Lupamääräyksen 5 mukainen tarkkailuohjelma on riittämätön. Seurantaa Hopun lähteiköllä tulee toteuttaa niin, että se tuottaa vertailukelpoista tietoa Hopun lähteiköllä vuosina 2013 ja 2017 toteutettujen selvitysten ja seurantojen kanssa (Ilmonen ja Paasivirta 2013 ja 2017). Sammalseurantalintoja tulee sijoittaa kattavasti koko Hopun lähteikön alueelle, myös aiempien selvityskohteiden lisäksi muun muassa lähteikköalueen reuna-alueiden tihkupinnoille. Seurannan perusteella tulee saada tietoa myös hankkeen vaikutuksista alueella esiintyvään uhanalaiseen lajistoon, ja etenkin erityisesti suojeltavaan lähdesirvikkääseen. Seurantaa tulee toteuttaa vuosittain. Saatujen tulosten perusteella seurantarytmiä on mahdollista muuttaa. Seurantasuunnitelma tulee toimittaa ELY-keskukselle tarkistettavaksi.

Lupamääräyksessä 13 on asetettu hakijalle velvollisuus tehdä hakemus lisäkaivon perustamiseksi ja siten kaivon K4 vedenottotarpeen keventämisestä. Lupaviranomainen on antanut tämän määräyksen vedenoton lähteikköä vaarantavan vaikutuksen takia. Mikäli vedenotolla ei olisi vaikutusta lähteikköön, ei määräystä lisäkaivosta tai veden oton keventämisestä olisi tarvetta antaa.

ELY-keskus on tilannut kesällä 2022 toteutettavaksi selvitystyön kyseisestä lähteikköalueesta. Selvitystyön yhtenä tavoitteena on selvittää mahdolliseen luonnonsuojelulain 47 §:n tarkoittamaan rajauspäätökseen liittyviä tietoja. Selvityksen jälkeen ELY-keskuksella on tarvittaessa mahdollisuus tehdä mainitun säännöksen mukainen rajauspäätös, jonka seurauksena erityisesti suojeltavan lajin säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Selvitystyöstä tehtävä raportti on määrä toimittaa ELY-keskukselle viimeistään 31.10.2022.

2) [REDACTED] on vaatinut, että aluehallintoviraston päätös kumotaan.

Maanomistajana [REDACTED] on vahva oikeussuoja omaisuuteensa, ja hänen maanomistajan suojaansa on loukattu. Maanomistuskaudellaan hän ei ole saanut koskaan kutsua yhteenkään katselmukseen ja hänet on pidetty katselmuksista ulkona.

Hankealueelle on tehty hakemuksen johdosta tarkastuskäynti 20.5.2021, johon osallistui aluehallintoviraston ja hakijan edustajien lisäksi Pirkanmaan ELY-keskuksen edustajia, Ikaalisten kaupungin edustajia ja maanomistajia. Tarkastuksesta laadittu muistio on liitetty asian käsittelyasiakirjoihin. Katselmus pidettiin Heinisuontie 37 alueella 20.5.2021 kello 11-12.30. [REDACTED] on antanut hankkeen molempiin kuulemispyyntöihin vastineen aluehallintovirastoon, joita on päätöksissä käsitelty. Toinen muistutuksesta on

28.12.2020 ja hakemuksen uudelleenkuuluttamiseen 17.1.2022 [REDACTED] on tehnyt muistutuksen 22.2.2022. [REDACTED] on alueella maa-alueita ja vedenotto vaikuttaa niiden käyttöön merkittävästi.

Alueen maanomistajia ei ole kohdeltu katselmuksen osalta tasapuolisesti, vaan katselmuksesta ilmoitettiin ja siihen kutsuttiin ainoastaan kaksi alueen maanomistajaa. Muuta hallinnollista Ikaalisten kaupungin virkamiehistöä ja poliittisia päättäjiä oli kutsuttu mukaan. Katselmuksesta tehtiin sähköpostiin muistio (sähköpostilla) pian tapahtuman jälkeen, jossa oli keskeiset asiat ja osallistujaluettelo. Tätäkään ei lähetetty muille, kuin kahdelle kutsutulle maanomistajalle. Naapuri näytti mobiililaitteesta asiakirjaa myöhemmin [REDACTED]. Myöhemmin kuulutusmateriaaliin lisättiin huomattavasti jälkikäteen tehty muistio, jossa ei ole mainittu aikaisemmasta muistiosta mitään. Katselmuskäynnistä ei ilmoitettu asiassa osallisena oleville maanomistajille tasapuolisesti ja tällä menettelyllä heiltä pidätettiin mahdollisuus osallistua asian käsittelyyn ja ajaa omia etujaan hankkeen osalta.

Asian käsittely hallinto-oikeudessa

Hallinto-oikeus on tiedottanut valituksista julkisella kuulutuksella. Tieto kuulutuksesta on julkaistu Ikaalisten kaupungissa.

Asianosaisille, joita asia erityisesti koskee, sekä Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaiselle, Ikaalisten kaupungille ja Ikaalisten kaupungin ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaiselle sekä luvan hakijalle on varattu tilaisuus vastineen antamiseen valituksista.

[REDACTED] on vastineessaan vaatinut, että vedenotto kaivosta K4 lopetetaan välittömästi. [REDACTED] on vaatinut korvausta kaikesta pumputusta vedestä koko K4 kaivon käytön ajalta ja myös mikäli toiminta jatkuu. [REDACTED] on vaatinut korvausta kiinteistöllään vedenpinnan alentumisen johdosta kuivuneesta ja kaatuneesta puustosta ja kaatuneen puuston poistamista kiireellisesti. [REDACTED] on lisäksi vaatinut, että hänelle toimitetaan vedenkorkeuden mittaustulokset, koska hän ei ole niitä saanut.

[REDACTED] omistaa kiinteistöllään [REDACTED] olevan Hopun lähteen. [REDACTED] on tehnyt useita valituksia vuosien käsittelyn aikana. Niillä ei ole ollut vaikutusta. [REDACTED] on pyytänyt huomioimaan aiemmin tekemänsä valitukset tämän asian käsittelyn yhteydessä.

Aluehallintovirasto on lausunnossaan viitannut valituksenalaisen päätöksensä perusteluihin ja lisäksi todennut Pirkanmaan ELY-keskuksen valitukseen, että aluehallintovirasto teki alueelle tarkastuskäynnin, johon osallistuivat myös Pirkanmaan ELY-keskuksen edustajat. Tarkastuksella, kuten myös valituksenalaisessa päätöksessä tarkastelu on kohdistettu koko 3,7 hehtaarin lähteikkö- ja tihkupintakokonaisuuteen sekä alueella virtaavan puron luonnontilaan. Aluehallintovirasto ei osaa yhdistää ELY-keskuksen valituksen sisältöä siltä osin antamaansa päätökseen ja sen käsittelyyn.

Lain mukaan lupaviranomainen arvioi tarvittavien selvitysten riittävyyden lupaharkinnan tekemisen kannalta. Tässä päätöksessä lupaviranomainen ei ole tarvinnut tietoa luonnontilan indikaattoreista vedenottoa edeltävältä ajalta, koska alue on pitkäaikaisen toiminnan ajan säilynyt luonnontilaisena ja vaikutuksia on seurattu alusta lähtien. ELY-keskuksen arvioita selvitysten riittävydestä on myös tutkittu jo aikaisemmassa valituskäsittelyssä.

Aluetta tulee tarkastella luonnonmuodostelmana sekä hydrologisten muutosten että kaikkien hyvin luonnontilaa kuvaavien indikaattorien mukaisena kokonaisuutena. Selvitysten ja tarkkailutietojen mukaan kaikkia sammallajeja (7 kpl), jotka erityisesti ilmentävät lähteiden, tihkupinta-alueiden ja purojen luonnontilaa, esiintyy tarkasteltavalla alueella. Lisäksi alueen pohjaeläimistön selvityksen perusteella Hopun lähteikköalueen suojeluarvo (L-CCV) on ylittänyt arvokkaan lähteikön suojeluarvon kaikkina vuosina (2013, 2017 ja 2021).

ELY-keskus esittää näkemyksensä, että alueen luonnontilan vaarantumisen arviointiin käytettäisiin vain kahta lajia. Näistä lajeista lähdesirvikäs on erittäin uhanalainen ja pyörörutavesiäinen luokitellaan vaarantuneeksi. Molempia on havaittu Hopun lähteikköalueella kaikilla havaintokerroilla. Lajien esiintymät ovat Hopun lähteikön leveysasteilla muualla Suomessa erittäin harvinaisia, ja sen vuoksi puuttuvat monesta vastaavan leveysasteen luonnontilaisesta lähteestä. Ne eivät sovellu ainoana perusteena luonnontilan arviointiin. Aluehallintovirasto arvioi, kuten ELY-keskus, että niiden kantojen vaihtelu on suurta luontaisestikin.

Hankkeen aiheuttamat kielteiset vaikutukset tutkitaan vesilain mukaan intressivertailussa ja niitä voidaan rajata lupamääräyksin. Vesilain 3:10 §:n ja varovaisuusperiaatteen mukaan lupaviranomainen on velvollinen antamaan riittävät lupamääräykset vedenottohankkeen haittojen rajaamiseksi. Lähteestä purkautuvan veden määrän väheneminen on tiedossa oleva vedenottohankkeen aiheuttama haitta ja sitä voidaan lupamääräyksin tarvittaessa rajata.

Tässä valituksenalaisessa päätöksessä on kyse vedenottoluvasta ja sen lisäksi erikseen tukittavasta 2:10 §:n mukaisesta poikkeustarpeesta. Aluehallintovirasto on arvioinut, että hanke ei tarvitse poikkeuslupaa ja siten antanut lupamääräykset vedenottoluvan haittojen rajaamiseksi. Lupamääräyksessä määrätty mahdollinen uusi kaivonpaikka vähentää muun muassa lähteestä alkavalle luonnontilaisen kaltaiselle purolle aiheutuvia haittoja.

ELY-keskuksen arvioon tarkkailuohjelman riittämättömyydestä aluehallintovirasto on todennut, että hakemuskäsittelyyn sisältyvällä lausuntomenettelyllä pystytään vaikuttamaan tarkkailuohjelman sisältöön. ELY-keskuksen vaatimus ”negatiivisten vaikutusten syntymättä jäämisen osoittamisesta” ei perustu lainsäädäntöön.

██████████ valitukseen aluehallintovirasto on todennut, että maastokäynnille 20.5.2020 kutsuttiin maanomistajat, joiden kiinteistöt ovat Hopun lähteikön välittömässä läheisyydessä. ██████████ kiinteistöt sijaitsevat kauempana

hankealueesta ja ovat näin ollen rajautuneet pois maastokäynnille kutsuttavien kiinteistöjen omistajien joukosta.

Pohjois-Savon ELY-keskuksen kalatalousyksikkö on ilmoittanut, ettei se anna asiassa vastinetta.

Ikaalisten kaupunginhallitus on vastineessaan esittänyt, että aluehallintoviraston päätös pidetään voimassa sellaisenaan.

Ikaalisten Vesi Oy:n toiminta on täysin riippuvainen Vatulan vedenottamon kaivo K4:n vedenotosta. Korvaavaa vesimäärää ei nykyisellä vesijohtoverkostolla ja päävedenottamon ottomäärillä pystytä toimittamaan asiakkaille muualta ilman erittäin merkittäviä taloudellisia investointeja, mitkä osaltaan saattaisivat kriisiyttää yhtiön toiminnan. Huoltovarmuus yhteistyössä naapurikunnan vesilaitoksen Kyröskosken Vesihuolto Oy:n kanssa palvelee vain lyhytaikaista vedenjakelukatkoa. Pidempiaikainen vedenjakelun häiriötilanne edellyttää vedenkäytön rajoittamista. Laadukas ja volyymitaan riittävä määrä vettä kustannustehokkaasti toteutettuna on kriittisen tärkeää Ikaalisten kaupungissa toimivalle yritykselle.

Ikaalisten Vesi Oy:n vuoden 2017 luontoselvitysraportissa on tarkasteltu Hopun lähdealueen luontoarvoja kasvillisuuden ja luontotyyppien osalta. Vuosien 2013 ja 2017 välillä lähteikön valaistusolosuhteet ovat muuttuneet hakkuun ja myrskytuhojen vaikutuksesta täysin, Vatulanharju-Ulvaanharjun harjujakson alueelle tyypillisestä varjoisesta metsälähteiköstä lähes avoimeksi, paahteiseksi ympäristöksi. Toisaalta lähteikölle kaatuneet puunrungot varjostavat arvokkaimpia tihkupintoja osin varjoisuutta säilyttäen. Pohjaeläinten osalta lähteikössä on tapahtunut joitain merkittäviä runsaus- ja lajistomuutoksia. Kuitenkin uhanalaiset lajit ovat säilyneet.

Lähteiköille tyypillisiä putkilokasvi- ja sammallajeja kasvaa selvitysalueella edelleen runsaasti, vaikka lähteikköalue on ihmisen voimakkaasti muokkaamaa, luonnontilansa menettänyttä aluetta.

Pohjavesivaikutteisuus alueella niin kasvillisuuden kuin luontotyyppien osalta on edelleen suurta ja tihkupintoja on runsaasti, joten ajan kuluessa lähteikön luonnontilaisen kaltaiset piirteet voivat olosuhteiden salliessa palautua nopeastikin.

Kesällä 2021 Ikaalisten Vesi Oy on suorittanut lisäselvityksiä koskien Hopun lähteikön luonnontilaa ja pohjavesiolosuhteita. Lisäselvityksiin kuului sammallajikartoitus sekä päivitetty luontoselvitys ja poikkeamislupahakemus luonnontilaisen lähteen muuttamiseksi. Täydennykset ovat tarkentaneet pohjaveden purkautumisen jakautumista Hopun lähteikköalueella sekä tuoneet tarkennusta alueen luonnonoloihin. Selvityksissä ei ole noussut esiin ristiriitaisuuksia vuonna 2020 jätetyn lupahakemuksen tietojen kanssa tai sellaisia seikkoja, jonka vuoksi aikaisemman lupahakemuksen keskeisiä tietoja ja päätelmiä olisi tarpeen muuttaa.

Selvitysten perusteella Ikaalisten Vesi Oy:n pohjavedenoton ottaminen ei nähtävästi haittaa lähteikön ekosysteemiä siinä määrin, että veden ottamista ei voisi jatkaa. Vedenottoon liittyviä mahdollisia vaikutuksia on mahdollista hallita ja ennakoida asianmukaisella seurantaohjelmalla. Vedenotossa tulee huomioida, että lähteikön ekologinen tila ei heikkene. Vedenotto tulee toteuttaa aluehallintoviraston esittämien lupamääräysten mukaisesti. Myös lähteiköstä purkautuvan veden määrää ja pohjaveden pinnantasoa tulee lähteikköalueella seurata aluehallintoviraston esittämien tarkkailumääräysten mukaisesti.

Luontoselvitysraportissa 6.11.2017 on tarkasteltu Hopun lähdealueen luontoarvoja.

Ikaalisten Vesi Oy on vastineessaan esittänyt, että valitukset hylätään ja että aluehallintoviraston päätös pidetään sellaisenaan voimassa.

Lähteikön luonnontilaa sekä vedenoton vaikutuksia lähteikköön on selvitetty sekä koetoiminnan avulla että laskennallisesti. Alueella on tehty säännöllistä pinnankorkeustarkkailua pitkäaikaisesti. Alueella esiintyvää indikaattorilajistoa ja niiden esiintymistä on seurattu useassa selvityksessä.

Pirkanmaan ELY-keskuksen väittämälle lähteestä purkautuvan vesimäärän vähenemisestä myös jatkossa ja lähteen luonnontilan heikkenemisestä tulevina vuosina ei ole perusteita. Hakija tarkkailee pohjaveden pinnankorkeuden muutoksia lähteikön alueella useassa havaintoputkessa, eikä pohjaveden pinnankorkeudessa ole tapahtunut viime vuosien aikana negatiivisia muutoksia. Vedenoton pysyessä nykyisellä tasolla tai ottomäärän jopa laskiessa ei ole odotettavaa, että purkautuvan pohjaveden määrä vähenisi ja lähteen luonnontila vedenotosta johtuen heikkenisi nykyisestä.

Lähteikön ympäristössä eri vuosikymmenillä tehdyt lukuisat avohakkuut ja ojitukset ovat kiistatta aiheuttaneet merkittäviä muutoksia lähteikön valaistusolosuhteisiin sekä erityisesti orsivedestä riippuvaisten elinympäristöjen elinolosuhteisiin.

Luonnontilaa on hakemuksessa ja siihen liittyvissä selvityksissä arvioitu sekä lajiston että lähteikön hydrologian kautta. Hakija näkee kokonaisuuden kannalta tarpeellisena selvittää lajiston esiintymistä Hopun lähteikön ympäristön vastaavissa kohteissa.

Hakija on viitannut aluehallintoviraston lausunnon tarkennukseen siitä, että päätös on laadittu koko lähdekokonaisuutta (3,7 ha) tarkastellen. Hakija on todennut, että myös lupahakemuksessa ja siihen liittyvissä selvityksissä lähteikköä on tarkasteltu kokonaisuutena.

Hakija on todennut, että vertailukelpoisen lähtöaineiston puuttuminen lähteikön olosuhteista vedenottoa edeltävältä ajalta ei voi olla luvan myöntämisen este. Lupahakemukseen liittyvät selvitykset on laadittu kattavasti ja niiden perusteella vedenoton vaikutukset lähteikköön voidaan riittäväällä tarkkuudella arvioida.

Vaikutusarviointi on laadittu käytössä olleen lähtöaineiston perusteella, mukaan lukien pitkäaikainen historiatieto pohjaveden pinnankorkeuden vaihtelusta alueella. Vaikutusarvioinnin pohjaksi suoritettiin koetoimintajakso, jolla vedenotto kaivosta K4 pysäytettiin. Koetoimintajakson pituudeksi oli ennakkoon suunniteltu kaksi kuukautta tai kunnes pohjaveden pinnankorkeus vedenottamon ympäristössä vakiintuu. Koetoimintaa jatkettiin hieman alle kaksi kuukautta, jonka jälkeen pysäytys oli keskeytettävä, koska vedenoton jatkaminen kaivosta K4 oli välttämätöntä riittävän toimitettavan vesimäärän turvaamiseksi Ikaalisten Veden toiminta-alueella. Koetoiminnan keskeytymisestä johtuen vesipinnat eivät ehtineet täysin alueella vakiintua. Saatujen tulosten perusteella on siksi laskennallisesti määritetty Hopun lähteikön luonnollista virtaamaa.

Sekä hakijan että ulkopuolisten toimijoiden toimesta Hopun lähteikön alueella on tehty lukuisia selvityksiä liittyen pohja- ja orsivesiolosuhteisiin sekä lähteikköalueen lajistoon. Pyörörutavesiäisen ja lähdesirvikkään esiintymistä on selvitetty vuosina 2005, 2013, 2017 ja 2021. Sammallajistoa on kartoitettu vuosina 2013, 2017, 2020 ja 2021.

Lähteikön tarkastelutavan osalta hakija on huomauttanut, että se on käsitellyt lähteikköä hakemuksessaan sekä siihen liittyvissä selvityksissä kokonaisuutena. Lajistoselvityksissä on indikaattorilajien lisäksi kartoitettu myös muu lähteille tyypillinen lajisto. Lajiston lisäksi lähdeettä ja tihkupintoja on tarkasteltu hydrologisina/hydrogeologisina muodostumina ja arvioitu vedenoton vaikutuksia myös lähteelle itsessään virtaamamuutosten kautta. Lajistoa ja indikaattorilajien esiintymistä on selvitetty lähteikköalueella useana eri ajankohtana. Kuten hakemukseen liittyvissä selvityksissä sekä myös muun muassa Pirkanmaan ELY-keskuksen valituksessa todetaan, esiintyy erityisseurattavia hyönteislajeja (pyörörutavesiäinen ja lähdesirvikäs) niin Hopun lähteiköllä kuin yleisemminkin esiintymisalueillaan harvalukuisina ja kannan vaihtelu on luontaisesti suurta. Harvalukuisuudesta johtuen myös laskentoihin liittyy epävarmuustekijöitä. Tästä johtuen lajien esiintymistä ja yksilömäärissä seuranta-ajankohtien välissä ilmeneviä muutoksia ei voida pitää ainoana perusteena lähteen luonnontilaa arvioitaessa. Viimeisten kymmenen vuoden aikana tehdyt lajistoseurannat on keskitetty vain Hopun lähteikköön ja erityisesti sen päälähteeseen ja päälähteen laskupuroon. Kattavamman kokonaiskuvan luomiseksi hakija laatii vuonna 2024 lajistonselvityksen, jossa tarkastellaan Hopun lähteikön lisäksi myös alueen muita lähteitä.

Hakija pitää Pirkanmaan ELY-keskuksen viittauksia liittyen lähteikön kehitykseen lähitulevaisuudessa virheellisinä ja perusteettomina. Toisin kuin ELY-keskus valituksessaan esittää, ei ole perusteita olettaa, että lähteikön alueella purkautuva pohjavesimäärä pienenee nykyisestä ja lähteikön luonnontila sen myötä heikentyisi nykytilasta. Vedenottomäärä kaivosta K4 on pysynyt jo useamman vuoden varsin vakaana. Pumppausmäärä on laskenut vuosien 2020–2022 aikana verrattuna aiempaan tilanteeseen. Pumppaus on suurinta kaivosta K3. Vedenoton osalta olosuhteet ovat säilyneet lähteiköllä tasaisena useita vuosia. Vakaana säilyvän vedenottomäärän ei ole perusteltua olettaa heikentävän lähteikön tilaa nykyisestä.

Pohjaveden pinnankorkeudessa Hopun lähteiköllä ei ole esiintynyt juurikaan vaihtelua viime vuosina; pohjaveden pinnankorkeus on noussut lievästi vuosien 2020–2022 aikana verrattuna vuotta 2020 edeltäneeseen tilanteeseen, jolloin vedenottomäärä kaivosta K4 oli nykyistä suurempi. Pohjaveden pinnankorkeutta seurataan säännöllisesti Hopun lähteiköllä ja sen ympäristössä kuudesta pohjavesiputkesta ja yhdestä orsivesiputkesta.

Pinnankorkeudessa esiintyvän vaihtelun vähäisyydestä johtuen syystä ei ole perusteltua olettaa, että pohjaveden pinta lähteikön alueella laskee tulevaisuudessa kuivattaen pohjavesivaikuttaisia tihkupintoja.

Päälähteen ympäristöön sijoittuvat tihkupinnat ovat päälähteen tavoin pohjavesivaikuttaisia. Päälähteessä vesipinta on tasolla noin +99,0 (4/2020), eli noin metrin alempana kuin havaintoputkessa 0908, joka sijoittuu lähteen länsipuolelle/vedenottamon koillispuolelle. Pohjavesivaikutteinen tihkupinta-alue reunustaa päälähdettä; länsiosassa tihkupinta-alue on hyvin kapea läntisen rinteen jyrkkyydestä johtuen. Tihkupinta-alue reunustaa lähteen laskupuroa molemmin puolin. Maasto viettää päälähteeltä itään mentäessä. Lähdekaivon TK1 Hakala kohdalla vesipinta (4/2020 +98,07) on noin metrin päälähteen vesipintaa alempana. Nykyisellä vedenottomäärällä pohjaveden pinta on siten vedenottamon lähiympäristössä (HP 0905 +100,98 10/2022) noin metrin korkeammalla kuin päälähteessä ja noin kaksi metriä korkeammalla kuin päälähteen itäpuolelle sijoitetun kaivon TK1 Hakala ympäristössä. Oletus tihkupintojen mahdollisesta kuivumisesta tai purkautuvan vesimäärän vähenemisestä nykyisellä vedenotolla ja sitä kautta elinolosuhteiden muuttumisella tihkupinnoilla ei siten ole perusteltu.

Päälähteen ympäristön lisäksi pohjavesivaikutteista tihkupintaa esiintyy lähteikön itäosassa. Tällä alueella pohjaveden pinta on noin tasolla +93,5–94,9 (4/2020) ja alue on vedenottamon arvioitun vaikutusalueen ulkopuolella. Lähteikön länsiosan kostea ja suurelta osin voimakkaasti muokattu alue on orsivesivaikutteista tihkupinta-aluetta. Maasto- ja pinnankorkeustarkastelun perusteella orsivesivaikutteisuus vaihtuu pohjavesivaikutteiseksi tihkupinnoiksi noin 100–150 metrin etäisyydellä lähteikön länsipäädystä. Arvioitu orsivesivaikutteisuuden raja sijoittuu karkeasti arvioituna muutamien kymmenien metrien etäisyydelle päälähteestä sen länsi- ja lounaispuolelle. Vedenotolla ei ole todettu olevan vaikutusta alueen orsiveteen. Tämä on todettu muun muassa koetoimintaa koskevassa raportissa (Ramboll Finland Oy 2020). Koetoiminnan pinnankorkeustarkkailun tuloksista näkyy, ettei pumppauksen pysäytyksellä eikä sen uudelleen käynnistämällä ollut vaikutusta orsiveden pinnankorkeuteen. Orsivesivaikutteisiin tihkupintoihin liittyvä kuivuminen ei edellisiin viitaten johdu vedenotosta, vaan taustalla on metsänhoidolliset toimenpiteet, erityisesti ojitus. Orsivesipinnan ollessa lähellä maanpintaa ojituksen vaikutus orsivesikerrokseen on merkittävä. Alueella on maanomistajan kertoman mukaan tehty ojituksia ainakin vuosien 1995–2002 välillä (Ilmonen & Paasivirta 2017). Avohakkuiden myötä kasvillisuuden kosteutta sitovan vaikutuksen radikaali vähentyminen sekä lisääntynyt valo ja sitä kautta lisääntyvä haihtuminen, vaikuttavat osaltaan orsivesikerrokseen kertyvään vesimäärään ja siten orsiveden pinnankorkeuteen. Hopun lähteikön ympäristössä on tehty lukuisia laajoja avohakkuita, joista viimeisin toteutettiin

aivan lähteikön lähiympäristössä vuonna 2014. Eri vuosikymmenillä tehdyt hakkuut näkyvät ilmakuviissa (kuva 4). Viimeisen noin 30 vuoden aikana hakkuita on tehty lähteikön ympäristössä useita, ja maanomistajan kertoman mukaan (Ilmonen & Paasivirta 2017) hakkuisiin liittyen alueella on tehty myös ojituksia ainakin vuosien 1995 ja 2002 välillä. Lisäksi lähteikköalueella on aikanaan tehty mittavia ojituksia ja allastuksia kalankasvatustoimintaan liittyen. Ojitusten jäljet näkyvät osin edelleen myös maastossa alueella. On selvää, että toistuvalla puuston poistamisella on merkittävä vaikutus alueen valaistusolosuhteisiin, ja ojitukset vaikuttavat sekä pohjaveden muodostumiseen vähentämällä imeytyvän veden määrää että pohjaveden purkautumiseen kuivattamalla pohjaveden purkautumisalueita.

Hakija on yhtynyt Pirkanmaan ELY-keskuksen näkemykseen siitä, että riittävän laaja, säännöllinen sekä keskenään vertailukelpoinen lajistotarkkailu on lähteikön tilan seurannassa tärkeää. Hakijan näkemyksen mukaan tarkkailuohjelma on kattavuudeltaan riittävä. Tarkkailuohjelman toteutuksen osalta hakija näkee erittäin tärkeänä, että erityisesti päälähteen ympäristössä elinympäristöjen häiritseminen minimoidaan, ja kaikessa liikkumisessa ja toiminnassa huomioidaan alueen herkkyyttä. Hakija tulee täydentämään tarkkailuohjelmaa erillisellä ohjeistuksella koskien pinnankorkeustarkkailua ja näytteenottoa Hopun lähteikön alueella, erityisesti päälähteessä ja sen lähiympäristössä. Ohjeistuksella hakija haluaa varmistaa, että lähteen olosuhteita ja lähteessä harvalukuisena tavattavaa hyönteislajistoa häiritään lähdealueella liikuttaessa mahdollisimman vähän. Hakija toimittaa näytteenotto-ohjeen erikseen hyväksyttäväksi Pirkanmaan ELY-keskukselle.

Hakija on todennut [REDACTED] vastineen johdosta, että avohakkuut ja ojitukset ovat muuttaneet alueen maaperän pintaosia ja lisänneet sitä kautta riskiä hakkuiden yhteydessä pystyyn jätetyn harvan puuston kaatumiseen kovan tuulen vaikutuksesta. Lähteikön ympäristössä on tehty useana ajankohtana mittavia metsänhoidollisia töitä kuten laajoja avohakkuuta. Alueella on tehty lisäksi ojituksia ainakin vuosien 1995–2002 välillä (ojituksista on mainittu v. 2017 luontoselvityksen loppuraportissa (Ilmonen ja Paasivirta 2017)). Ojituksella sekä avohakkuilla on ollut väistämättä vaikutusta alueen vesitaseeseen. Tuorein hakkuu tehtiin alueella vuonna 2014, jolloin päälähteen ympäristössä tehtiin laaja avohakkuu. Lähteikköalueelle kaatuneet puut ovat myrskyn hakkuista seuranneena talvena kaatamia puita; yksittäiset, hakkuualueille jätetyt siemenpuut ovat alttiita tuulelle. Kuusi on pintajuurinen, ja siksi yksittäiset pystyyn jätetyt kuuset ovat tuulen aiheuttamille vahingoille erityisen alttiit.

Alueella tehdyt selvitykset ja pitkäaikainen seuranta-aineisto huomioiden lupaviranomaisella on ollut riittävästi tietoa lupaharkintaa varten. Lupaviranomainen on päätöksen intressivertailussa huomionnut kaivon K4 kriittisen merkityksen hakijan toiminnan, ja siten Ikaalisten kaupungin vesihuollon turvaamisen kannalta. Lupamääräyksillä on varovaisuusperiaatetta soveltaen rajoitettu vedenottomäärää Hopun päälähteestä purkautuvan riittävän vesimäärän turvaamiseksi. Lupamääräyksissä hakija on varovaisuusperiaatteen mukaisesti myös veloitettu selvittämään paikka uudelle vedenotto-kaivolle kaivon K4 kohdistuvan vedenotto- paineen vähentämiseksi.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue on vastaselityksessään esittänyt muun ohella, että käytettävissä olevan tiedon perusteella pohjavedenotto vaarantaa Hopun lähteen luonnontilaisuutta. Valmistuneen hyönteisselvityksen johtopäätökset tukevat tätä näkemystä. Vastaselitykseen on liitetty Ikaalisten Hopun lähteikköalueen lähdehyönteisselvitys 2022. Raportti Pirkanmaan ELY-keskukselle 21.2.2023.

ELY-keskus on teettänyt rajausehdotuksen erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikaksi lähdesirvikkään (*Crunoecia irrorata*) elinalueena. Valmisteilla olevaan selvitykseen on viitattu myös ELY-keskuksen valituksessa. Raportissa on esitetty lähdesirvikkään esiintymispaikan rajaamiseksi eri vaihtoehtoja. ELY-keskus arvioi näitä erikseen luonnonsuojelulain mukaisessa prosessissa.

Raportissa on todettu, että Hopun päälähteikkö on alueen parhaiten säilynyt ja edustavin kohde ja selvästi suojelun arvoinen sekä lähteikkönä että lähdesirvikkään elinympäristönä. Raportin johtopäätösten mukaan uusimpien, vedenoton keskeyttämisen perusteella tehtyjen arvioiden perusteella pohjavedenotto on Hopun lähteikköalueella selvä, merkittävä tilaa heikentänyt tekijä. Suoria purkautuvan pohjaveden pinnan muutoksia alueella ei ole pystytty osoittamaan, mutta vedenoton aiheuttamat virtaamamuutokset arvioitiin erittäin suuriksi. Virtaaman heikentyminen näkynee etenkin lähteikön reunoilla, missä arvokkaimmat tihkupinnat sijaitsevat. Luontaisen virtaamatason palautuminen edistäisi todennäköisesti myös alueen ojitetun osan palautumista tai aktiivista ennallistamista. Lähdesirvikkään ja muun lähdelajiston säilymistä varmistamiseksi alueen hydrologia tulisikin palauttaa mahdollisimman luontaisen kaltaiseksi ja turvata sellaisena.

██████████ on vastaselityksessään vaatinut aluehallintoviraston päätöksen kumoamista tai toissijaisesti, mikäli päätöstä ei kumota, asian palauttamista uudelleen käsiteltäväksi. Päätös ja sen kuuleminen eivät ole vastanneet vesilain mukaista mahdollisuutta vaikuttaa asian käsittelyyn. Myös prosessin aika selvinnyt lähilähde pystyttäisiin kirjaamaan ja tuomaan päätösprosessiin mukaan.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

1. Hallinto-oikeus ei tutki ██████████ vastineessa esitettyjä vaatimuksia.
2. Hallinto-oikeus hylkää ██████████ valituksen.

Hallinto-oikeus Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen valituksen enemmälti hyläten lisää päätökseen lupamääräyksen 5 a ja muuttaa lupamääräystä 7.

Lisätty lupamääräys 5 a kuuluu seuraavasti:

5 a) Luvan saajan tulee tarkkailla Hopun päälähteen ja sitä ympäröivien luonnontilaisen kaltaisten tihkupintojen sammallajistoa ja muuta kasvillisuutta

ja hyönteislajistoa mukaan lukien pohjaeläimet kahtena vuotena ennen lupamääräyksessä 13 edellytetyn tarkistamishakemuksen jättämistä. Tarkkailutulokset on liitettävä luvan tarkistamishakemukseen.

Suunnitelma tarkkailun järjestämisestä on toimitettava hyväksyttäväksi Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueelle puolen vuoden kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta.

Lupamääräys 7 kuuluu muutettuna (*muutokset kursivilla*) seuraavasti:

7) Jos tarkkailun perusteella pohjavesialueella havaitaan *vedenotosta johtuvia* haitallisia pohjavedenkorkeuden tai pohjaveden laadun muutoksia *taikka muutoksia Hopun päälähteen ja sitä ympäröivien tihkupintojen eliöstössä*, on otettavan pohjaveden määrää pienennettävä siten, ettei haittoja enää ilmene.

Perustelut

1. Tutkimatta jättäminen

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 81 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan tuomioistuimien jättää valituksen tutkimatta, jos valitusta ei ole tehty määräajassa.

vaatimus kaivon K4 vedenoton lopettamisesta, korvausvaatimukset pumpatusta vedestä K4 kaivosta ja kaatuneesta puustosta sekä vaatimus vedenkorkeuden mittaustulosten toimittamisesta on esitetty hallinto-oikeuteen 12.12.2022 saapuneessa vastineessa. Kyseiset vaatimukset on esitetty muutoksenhauille säädetyssä määräajan 22.7.2022 päättymisen jälkeen ja vaatimukset on siten jätettävä myöhään tehtyinä tutkimatta.

2. Pääasia

Sovellettuja oikeusohjeita

Vesilain 3 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan lupa vesitaloushankkeelle myönnetään, jos hankkeesta yleisille tai yksityisille eduille saatava hyöty on huomattava verrattuna siitä yleisille tai yksityisille eduille koituviin menetyksiin.

Vesilain 2 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan luonnontilaisen enintään kymmenen hehtaarin suuruisen fladan, kluuvijärven tai lähteen taikka muualla kuin Lapin maakunnassa sijaitsevan noron tai enintään yhden hehtaarin suuruisen lammen tai järven luonnontilan vaarantaminen on kielletty.

Vesilain 2 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan lupaviranomainen voi yksittäistapauksessa hakemuksesta myöntää poikkeuksen 1 momentin kiellosta, jos momentissa mainittujen vesiluontotyyppien suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu. Jos 1 momentissa tarkoitettu seuraus aiheutuisi hankkeesta, johon on haettu tämän lain mukaista lupaa, lupa-asian yhteydessä

on viran puolesta tutkittava kysymys poikkeuksen myöntämisestä. Poikkeuksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä lupaviranomaisen luvasta säädetään.

Vesilain 1 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan tätä lakia sovellettaessa ja muutoin tämän lain mukaan toimittaessa on noudatettava luonnonsuojelulakia (9/2023), muinaismuistolakia (295/1963) ja maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999). (5.1.2023/34).

Vesilain 3 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan lupapäätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset:

- 1) hankkeesta ja sen toteuttamisesta aiheutuvien haittojen välttämistä siten kuin 2 luvun 7 ja 8 §:ssä säädetään;
- 3) vesistön ja pohjavesiesiintymän tilan säilyttämistä varten tarpeellisista toimenpiteistä ja laitteista.

Vesilain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan luvassa on määrättävä luvanhaltija tarvittaessa tarkkailemaan hankkeen toteuttamista ja sen vaikutuksia.

Vesilain 4 luvun 6 §:n mukaan veden ottamista koskevassa päätöksessä on määrättävä veden ottamisen tarkoitus, ottamispaikka ja veden ottamisen enimmäismäärä.

Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä 3 luvussa säädetään lupamääräyksistä, päätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset veden johtamiseksi tarpeellisten rakenteiden tai ottamon sijoituspaikasta, vedenottomäärien seuraamisesta ja vesihuollon turvaamiseksi vedenhankinnan erityistilanteissa sallituista toimenpiteistä.

Vesilain 11 luvun 21 §:n 1 momentin mukaan päätöksessä on selostettava hakemuksen tarkoitus tai liitettävä hakemus tarpeellisilta osin päätökseen. Päätöksessä on annettava hanketta koskevat tarpeelliset 3 luvun 10–14 §:n mukaiset määräykset sekä muut määräykset siitä, miten hanke on toteutettava. Päätöksessä on vastattava lausunnoissa ja muistutuksissa tehtyihin yksilöityihin vaatimuksiin. Jos hankkeesta aiheutuu korvattavaa edunmenetystä, päätöksessä on määrättävä korvauksista siten kuin 13 luvussa säädetään.

Asiassa saatu selvitys

Ikaalisten Vesi Oy on Länsi-Suomen vesioikeuden vuonna 1986 antaman päätöksen nro 8/1986/2 perusteella rakentanut Vatulan vedenottamon pohjavedenottokaiivot K1, K2 ja K3 vuosien 1986 ja 1996 välisenä aikana. Vatulan vedenottamon suurin sallittu kokonaisvedenottomäärä on ollut 2 800 m³/d Länsi-Suomen vesioikeuden 28.3.1990 antamassa päätöksessä nro 23/1990/2.

Vatulan vedenottamolla syntyi tarve lisäkaivon rakentamiseen, kun vedenotto oli jouduttu keskeyttämään kaivoissa K1 ja K2 pohjavedenpinnan laskemisen

vuoksi. Noin 1,1 kilometrin etäisyydellä kaivosta K3 olevasta kaivosta K4 on aloitettu vedenotto koepumppauksilla vuonna 2009. Lupa vedenotolle kaivosta K4 on myönnetty vuonna 2013 annetulla päätöksellä, joka on saanut lainvoiman korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä vuonna 2016. Luvan mukaan otettavan pohjaveden kokonaismäärä kaivoista K1–K4 saa olla enintään 2 800 m³/d ja kaivosta K4 saa ottaa vettä korkeintaan 1 100 m³/d puolivuosiskeskiarvoina laskettuna. Hakemuksen mukaan vedenottomäärä kaivosta K4 on ollut keskimäärin 960 m³/d vuoteen 2020 saakka.

Korkein hallinto-oikeus muutti vuonna 2016 antamallaan päätöksellä luvan määräaikaiseksi Hopun lähteikön luonnontilan säilymiseen liittyvän epävarmuuden vuoksi. Lupa on voimassa siihen saakka, kunnes nyt valituksenalainen päätös on saanut lainvoiman. Korkein hallinto-oikeus on mainitussa päätöksessään edellyttänyt, että luvan saajan tulee selvittää mistä ja miten laajalta alueelta Hopun lähteikkö saa vetensä sekä miten lähteikkö purkaa vettä, ja lähteikön vesitaseeseen vaikuttavat eri tekijät. Lisäksi korkein hallinto-oikeus on päätöksessään taltionumero 419, antopäivä 1.10.2021 todennut, että aluehallintoviraston tulee jatkolupa-asiassa arvioida lähteikön luonnontilan vaarantumista ja vesilain mukaisen poikkeamisen tarvetta koskeva kysymys.

Alueen pohjavesiolosuhteet ja kaivon K4 vedenoton vaikutus

Vatulanharjun pohjavesialue jakautuu useampaan valuma-alueeseen, joista pohjavesi purkautuu harjua ympäröiviin lähteisiin ja vesistöihin. Kaivo K4 sijoittuu eri valuma-alueelle kuin vedenottamon muut kaivot. Kaivo K4 sijoittuu valuma-alueelle, jonka pinta-alaksi on karttatarkastelun perusteella arvioitu 1,9 km² ja valuma-alueella muodostuvan pohjaveden määräksi noin 1900 m³/vrk. Pohjavesi purkautuu valuma-alueelta Hopun lähteikölle 150–400 metrin päässä vedenottamolta itään, sekä harjun pohjoisreunan vesistöihin (Jyllinjoki Suninkoski) 850 metrin päässä vedenottamolta pohjoiseen.

Hopun lähteikköalueen pohjavesiolosuhteita ja luonnontilaa on selvitetty muun muassa Ramboll Finland Oy:n laatimassa kaivon K4 koetoimintaraportissa (Ramboll 17.9.2020) ja Ramboll Finland Oy:n lokakuussa 2021 laatimassa lisäselvityksessä (Ramboll 29.10.2021). Selvitysten mukaan Hopun lähteikköalueen pinta-ala on noin 3,7 hehtaaria. Lähteikköalue jakautuu vaikutteisuutensa mukaan kahteen erilliseen alueeseen. Lähteikköalueen länsiosan laaja tihkupinta-alue on orsivesivaikutteista aluetta. Lähteikköalueen keski- ja itäosa ovat pohjavesivaikutteisista. Pohjaveden pinnankorkeus pohjavesivaikutteisella alueella vaihtelee siten, että keskiosassa olevalla Hopun päälähteellä pohjaveden pinnantasoo on noin 5 metriä itäosaa korkeammalla.

Vuonna 2020 toteutettiin koetoiminta pysäyttämällä vedenotto kaivolla K4 huhti-kesäkuussa kahden kuukauden ajaksi. Koetoiminnan tulosten perustella on arvioitu, että luontainen pohjaveden purkautumismäärä Hopun lähteiköltä on 1300–1500 m³/d ja että vedenotto kaivosta K4 teholla 1075 m³/d alentaa lähteikön virtaaman noin puoleen. Vuonna 2021 tehdyssä lisäselvityksessä purku-uoman virtaamaa mitattiin 22.7.2021 kolmiomittapadolla. Mittaukset

tehtiin neljästä kohdasta; Hopun päälähteen purku-uoman yläpuolisesta osasta (eli orsivesialueelta tuleva osuus), päälähteen purku-uoman molemmista haaroista sekä pääuoman pysyvältä mittapadolta, johon koko lähdealueelta tuleva vesi päätyy. Mittaustilanteessa läntiseltä, orsivesivaikutteiselta alueelta vettä purkautui 70 m³/d, Hopun päälähteestä ja sitä ympäröivältä tihkupinta-alueelta 590 m³/d ja pienemmiltä pohjavesivaikutteisilta tihkupinta-alueilta ja niihin liittyviltä avovesipurkaumilta 140 m³/d. Hopun päälähteen virtaama oli siis noin 75 % koko lähteikköalueelta purkautuvasta pohjavesivirtaamasta. Mittausta edeltävänä aikana vedenotto kaivolta K4 oli ollut keskimäärin noin 670 m³/d. Kesän 2021 vedenottomäärien ja virtaamamittausten perusteella Hopun lähteikön luonnontilaiseksi virtaamaksi on arvioitu 1135–1500 m³/d.

Vedenoton vaikutuksia pohjaveden pinnan korkeuteen on mitattu pohjaveden havaintoputkista. Yli 1000 m³/d vedenottomäärä on alentanut pohjavedenpintaa pumppauspaikalla noin 2,2 m. Vedenotto ei vaikuta läntisen orsivesivaikutteisen alueen orsiveden korkeuteen tai orsivesivaikutteisiin lähdeympäristöihin. Havaintojen mukaan vedenoton vaikutus Hopun lähteikön lähdealtaiden vedenpinnan korkeustasoon jää vähäiseksi. Koetoiminnan aikana vuonna 2020 pinnankorkeuden vaihtelu lähdealtaissa oli 0–2 cm eikä vaihtelu ollut yhdistettävissä vedenottotehon muutoksiin tai pohjaveden painetason vaihteluun lähteikön alueen havaintoputkissa.

Lähteikköalueen luontoarvot ja arvio luonnontilaisuudesta

Hopun lähteikköalueen luontoarvoja ja luonnontilaisuutta on arvioitu muun muassa selvityksessä Hopun lähteikön luonnontilasta ja pohjavesiolosuhteista (Ramboll lokakuu 2021) ja selvityksessä Hopun lähteikön luontoarvoista ja pohjavedenoton vaikutuksista lähteikön uhanalaiseen lajistoon (Ilmonen ja Paasivirta 2017, Ramboll 20.9.2020). Hopun lähteikköalueen kasvillisuutta on selvitetty kasvillisuusselvityksessä (Ramboll 11.9.2020).

Hopun lähteikköalueen orsivesivaikutteisen länsiosan suurimman tihkupinta-alueen ja sen alapuolella olevan pienemmän tihkupinnan luontoarvot on arvioitu korkeiksi, mutta ne eivät ole enää luonnontilaisia johtuen alueelle kaivetuista allikoista ja ojaverkostosta. Muiden läntisen osan lähteiden ja tihkupintojen luontoarvot on arvioitu keskinkertaisiksi tai vähäisiksi.

Lähteikköalueen keskiosaan sijoittuu Hopun noin 10 m²:n kokoinen Hopun päälähde, jota ympäröi noin 1400 m²:n suuruinen tihkupinta-alue. Päälähde sijaitsee jyrkän rinteiden alla ja tihkupinta levittyy lähteen ympärille rinteeseen. Päälähteen ja siihen liittyvän tihkupinta-alueen vesi on peräisin varsinaisesta pohjavesikerroksesta. Lähteikön ympärillä on tehty hakkuita 2010-luvulla, mutta hakkuut tai niitä seuranneet myrskytuhot eivät ole vaikuttaneet päälähteen tilaan merkittävästi. Päälähteen ympäristöä ei ole ojitettu eikä aivan sen lähiympäristöön ole kaivettu allikoita. Alueen päälähteellä, sitä ympäröivällä tihkupinta-alueella ja päälähteen laskupurolla on arvioitu olevan korkeat luontoarvot ja niiden on arvioitu olevan olosuhteiltaan pääosin luonnontilan kaltaisia.

Hopun päälähde on lähes kasvillisuudesta paljas, ja pohjaveden purkautuminen on voimakasta. Lähdealtaassa esiintyy kahta pohjavesiriippuvaista hyönteislajia, vaarantunutta pyörörutavesiäistä ja erittäin uhanalaista lähdesirvikästä. Kumpaakin lajeista on esiintynyt lähteikössä vähintään vuodesta 2005 ja populaatioiden on arvioitu olevan lähteikössä niukkoja, mutta pysyviä. Molemmat lajit on havaittu pääpurkautumislähteellä kaikilla tutkimuskerroilla vuosina 2013, 2017 ja 2021. Vuoden 2017 seurannan johtopäätöksiä on esitetty, että pienestä populaatiokoosta huolimatta Hopun lähteiköllä esiintyvien pyörörutavesiäisen ja lähdesirvikkään populaatiot olisivat pysyviä. Alhaisina tiheyksinä esiintyvillä lajeilla pieni populaatiokoko itsessään on kuitenkin merkittävä uhanalaisuuden syy, sillä pieni populaatio herkistää satunnaistekijöille ja niiden aiheuttamille muutoksille. Vuotuiset kannanvaihtelut ovat luontaisestikin suuria. Kumpikaan lajeista ei ole lähteiköstä hävinnyt pohjavedenoton aloittamisen jälkeen, joten nykyisillä ottomäärillä tapahtuva lähteikön virtaaman väheneminen ei vaikuttaisi heikentäneen pyörörutavesiäisen tai lähdesirvikkään menestystä.

Lisäksi Hopun lähdealtaan vuosien 2013 ja 2017 seurannoissa löytynyt pohjaeläinlajisto sisälsi runsaasti suojeluarvoja ilmentäviä lajeja. Seurannassa havaittiin pohjaeläinten määrän kolminkertaistuneen vuosien 2013 ja 2017 välisenä aikana taksonimäärän pysyessä samana. Lisäksi vuoden 2017 seurannassa lähteiköltä havaittiin kokonaan uusina, erittäin runsaina lajeina Etelä-Suomessa harvinaisena lähdepuroissa tavattua koskikorentoa *Amphinemura standfussi* ja erittäin arvokas lähteitä ilmentävä surviaissääskilaji *Pseudokiefferiella parva*. Kokonaisuutena pohjaeläinten osalta lajistollisen suojeluarvon arvioitiin kasvaneen selvästi vuodesta 2013 vuoteen 2017, mikä viittaisi siihen, että nykyisillä pohjavedenottomäärillä ei ole negatiivisia vaikutuksia lähteikössä esiintyvälle hyönteislajistolle. On todennäköistä, että Hopun lähteikön suurehko koko ja antoisuus sekä näiden yhdessä muodostama fysikaalis- kemiallisten tekijöiden pysyvyys, erityisesti veden lämpötilan ja laadun puskurointivaikutus lähteikössä ja erityisesti pääaltaassa eivät ole muuttuneet pohjavedenoton myötä merkittävästi. Lähteikön virtaaman väheneminen ja sen aiheuttamat laatu- ja lämpötilamuutokset kohdistuvat todennäköisemmin pohjaeläimistön kannalta merkityksellisempiin laskuosiin ja tihkupinnoille.

Hopun päälähteen ympärillä on kosteaa runsasravinteista käenkaalimesiangervotyypin lehtoa. Kasvillisuus on tiheää ja sisältää myös vaateliaampia lähteikköjen lajeja, kuten kevätlinnunsilmää, lehtotähtimöä, velholehteä, käenkukkaa ja suokelttoa. Sammallajeista esiintyy isonäkkinsammalta, purosuikerosammalta, korpilehväsammalta, kiiltolehväsammalta, kilpilehväsammalta, lähdelehväsammalta, hetekinnassammalta, purokinnassammalta sekä lapasammalia. Vuoden 2017 seurannassa havaittiin myrskytuhojen aiheuttamissa turvepaljastumisissa muodostuneen uusia, elinvoimaisia purolähdesammalen esiintymiä, sekä tihkupinnoille paikoin ilmestyneenä hetehiirensammalta.

Kokonaisuutena vuodesta 2013 vuoteen 2017 sammallajistossa tapahtuneet muutokset arvioitiin positiivisiksi lähteikön suojeluarvon kannalta.

Kasvillisuus selvityksen (Ramboll 11.9.2020) johtopäätösten mukaan Hopun lähteiköllä ei esiinny Suomen erityisvastuulajeja, EU:n luontodirektiivin liitteessä IV (b) mainittuja, uhanalaisia tai silmälläpidettäviä, rauhoitettuja tai muuten huomionarvoisia kasvilajeja. Lähteiköille tyypillisiä putkilokasvi- ja sammallajeja kasvaa selvitysalueella kuitenkin edelleen melko runsaasti ja lajiston kehittymistä olisi hyvä seurata jatkossa.

Päälähteen laskupurossa on runsas virtaus ja siinä on runsaasti lähteisyyttä indikoivaa lajistoa. Runsa pohjaveden virtaus ylläpitää lajistoa, vaikka purossa on kaivo, sitä on ojitettu ja puusto ympäriltä hakattu. Tuulenkaadot ovat hiljattain muokanneet uomaa. Purku-uoman lajistoa ovat muun muassa lähde- ja tihkulehväsammas, purolähdesammas, purosuikerosammas, hetealvesammas, purolitukka, kevätlinnunsilmä. Laskupuro on luonnontilaisen kaltainen.

Lähteikköalueen itäosassa päälähteeseen nähden pohjaveden virtaussuunnassa alempana on muutamia pohjavesivaikutteisia tihkupintoja, jotka ovat enintään 100 m²:n kokoisia. Ne ovat huomattavan kosteita erityisesti purku-uoman pohjoispuolella, jossa on myös 2-3 noin 0,5 m²:n kokoista avolähdettä, joista on vaikea arvioida ovatko ne luonnollisia vai kaivettuja. Purku-uoman eteläreunan tihkupinta-alue on kuivempi ja alueelle kertyy vettä myös pintavaluntana läheiseltä pellolta. Alueen itäosassa on muutama suurempi kaivettu allikko. Itäosan tihkupinta-alueet ovat luonnontilansa menettäneitä. Osa allikoista on kaivettuja, ja alueella on kaivettuja ojia.

Lähteikköalueen vedet purkautuvat alueelta koko alueen läpi virtaavan purku-uoman kautta. Pääuoma alkaa läntiseltä orsivesialueelta ja siihen liittyy pieniä kaivettuja ojia sekä Hopun päälähteen purku-uoma, joka haarautuu kahdeksi erilliseksi uomaksi hieman ennen yhtymistään pääuomaan. Pääuoman pituus on maasto- ja karttataarkastelun perusteella noin 450 metriä, pois lukien Hopun päälähteen purku-uoma, jonka pituus on noin 90 metriä. Lähteikköalueen pääpurku-uomaa on suurelta osin muokattu muun muassa oikaisemalla, ja se on menettänyt luonnontilansa. Hopun päälähteeltä pääuomaan tuleva uoman osuus on jokseenkin luonnontilaisen kaltainen, pois lukien uoman pohjaan vedetyt talousvesiputket.

Oikeudellinen arviointi

██████████ on vaatinut aluehallintoviraston päätöstä kumottavaksi tai toissijaisesti palautettavaksi, koska häntä ei ole kutsuttu aluehallintoviraston 20.5.2020 tekemälle maastokäynnille eivätkä päätös ja kuuleminen ole vastanneet vesilain mukaista mahdollisuutta vaikuttaa asian käsittelyyn. Hallinto-oikeus toteaa, ettei ██████████ kiinteistö sijaitse hakemuksen piirustuksessa 3 esitetyn hydrogeologisen kartan mukaisella kaivon K4 valuma-alueella eikä häntä siten ole ollut tarpeen kutsua maastokäynnille. Hallinto-oikeus toteaa, että kuuleminen on tehty vesilain ja hallintolain edellyttämällä tavalla eikä asiaa aluehallintovirastossa käsiteltäessä ole tapahtunut menettelyvirhettä, jonka johdosta valituksenalainen päätös olisi kumottava ja asia olisi palautettava aluehallintovirastolle uudelleen käsiteltäväksi.

ELY-keskus on valituksessaan vaatinut tarkastelemaan koko Hopun lähteikköalueen luonnontilaisuutta 3,7 hehtaarin alueella. Hallinto-oikeus katsoo, että asiassa on selvitetty koko 3,7 hehtaarin lähteikköalueen luonnonolosuhteita ja luonnontilaisuutta ja aluehallintovirasto on luvan myöntämisen edellytyksiä arvioidessaan ottanut nämä huomioon.

Hallinto-oikeus katsoo, että lupahakemusta varten on selvitetty mistä ja miten laajalta alueelta Hopun lähteikkö saa vetensä, miten lähteikkö purkaa vettä ja lähteikön vesitaseeseen vaikuttavat eri tekijät siten, että niiden perusteella on voitu arvioida kaivosta K4 tapahtuvan vedenoton vaikutukset lähteikköalueeseen. Asiassa saatujen selvitysten perusteella on voitu arvioida miltä osin lähteikköalue on luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen. Selvitykset ovat olleet riittävät myös sen arvioimiseksi vaarantaako vedenotto luonnontilaisen kaltaisen päälähteen ja sitä ympäröivän tihkupinta-alueen luonnontilaa siten, että vesilain 2 luvun 11 §:n 2 momentin tarkoittama poikkeuslupa olisi ollut tarpeen. Asiassa saatu selvitys on muutoinkin ollut riittävä lupahakemuksen käsittelyä varten.

ELY-keskuksen valituksen johdosta on arvioitavana, vaarantuuko Hopun päälähteen ja sitä ympäröivien tihkupintojen luonnontilaisen kaltainen tila vedenoton vaikutuksesta siten, että poikkeaminen vesilain 2 luvun 11 §:n 1 momentin tarkoittamasta kiellosta olisi tarpeen.

Hopun päälähteen ja sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevien pohjavesivaikutteisten tihkupintojen vedenkorkeus ei ole merkittävästi alentunut kaivosta K4 15 vuotta kestäneen vedenoton seurauksena. Saatujen selvitysten perusteella Hopun päälähteestä lähtevä virtaama nykyisellä vedenoton tasolla on noin 410–590 m³/d. Kun virtaama suhteutetaan itse päälähteen pinta-alaan 10 m² ja sitä ympäröivän tihkupinnan pinta-alaan 1 400 m², hallinto-oikeus arvioi, että päälähteen ja sitä ympäröivien tihkupintojen veden vaihtuvuus on riittävää pitämään yllä lähteikkölajiston elinympäristöä. Tätä arviota tukee myös se, että Hopun päälähteen ja sitä ympäröivien tihkupintojen keskeiset ominaispiirteet ovat säilyneet ja eliöstömuutokset ovat olleet vähäisiä. Lisäksi voidaan arvioida, että vedenoton vuoksi pienentynyt virtaama on ollut riittävä pitämään yllä vaateliaankin lähteikkölajiston elinympäristöä, kun myrskytuhojen jälkeisessä tilanteessa lähdelajisto levisi myrskyn seurauksena muodostuneille uusille elinpaikoille ja lähteen luonnontilaisuusarvo kasvoi.

ELY-keskuksen valituksessa on myös tuotu esiin, että vesilain 2 luvun 11 §:ssä tarkoitettua luonnontilan käsitettä ei tulisi rajata vain luonnontilaa kuvaaviin indikaattoreihin ja on katsottu, että luonnontila koskee myös itse lähteikköä luonnonmuodostumana. Hallituksen esityksessä vesilainsäädännön uudistamiseksi (HE 277/2009 vp) on todettu luonnontilan käsitteestä seuraavaa: Käsite luonnontila on ymmärrettävä samalla tavalla kuin nykyisen vesilain 1 luvun 15 a ja 17 a §:ssä. Ensisijaisesti kysymys on luontotyypeistä, joiden olennaiset ominaispiirteet eivät ole muuttuneet muokkauksen seurauksena. Käsitettä ei kuitenkaan ole tulkittava ahtaasti niin, että se kattaisi vain täysin ihmistoiminnan vaikutuksen ulkopuolelle jääneet kohteet. Ensinnäkin vähäiset olennaisiin ominaispiirteisiin vaikuttamattomat muutokset

ovat mahdollisia ilman, että luonnontilaa pidetään palautumattomana. Toisaalta luonnontila on saattanut palautua muutosten jälkeen pitkäaikaisen luonnollisen kehityksen tai ennallistamistoimenpiteiden seurauksena. Säännös ei sen sijaan koske tilanteita, joissa luontotyypille olennaiset ominaispiirteet on pysyvästi menetetty. Luonnontilaisuuden käsite vesilaissa vastaisi pitkälti sitä, mitä metsälain 10 §:ssä tarkoitetaan luonnontilan kaltaisella tilalla. Metsäasetuksen (1200/1996) 8 §:n mukaan elinympäristöä nimittäin pidetään luonnontilaisen kaltaisena, jos sen biologisen monimuotoisuuden kannalta olennaiset ominaispiirteet ovat säilyneet aikaisemmasta ihmisen toiminnasta huolimatta tai elinympäristöä on käsitelty metsälain nojalla annettujen määräysten mukaisesti.

Hallinto-oikeus katsoo edellä esitetyn perusteella, että vesilaissa tarkoitettu luonnontilaisuuden käsite määritellään luontotyyppien ja niitä kuvaavien biologisten indikaattorien perusteella. Näin ollen vedenoton vaikutuksen tulisi olla havaittavissa Hopun lähteen eliöstössä, ennen kuin luonnontilaa voitaisiin pitää heikentyneenä vesilaissa tarkoitettulla tavalla.

Vedenotto kaivosta K4 on ollut noin 1 000 m³/d. Aluehallintoviraston valituksenalaisessa päätöksessä vedenoton enimmäismääräksi on sallittu touko–elokuussa 1 100 m³/d ja syys–huhtikuussa 800 m³/d kolmannesvuosikeskiarvona laskettuna. Hallinto-oikeus katsoo, että valituksenalaisella päätöksellä vedenoton enimmäismäärä on asetettu tasolle, joka vastaa vuosien 2009–2020 vedenottoa. Hopun lähdeä ja siihen liittyviä tihkupintoja voidaan pitää luonnontilaisen kaltaisina aikaisemmasta vedenotosta huolimatta. Näin ollen luvassa sallittu, aikaisemman tasoinen vedenotto, ei ennalta arvioiden tule heikentämään Hopun lähteen ja siihen liittyvien tihkupintojen luonnontilan kaltaista tilaa.

Hallinto-oikeus katsoo lisäksi, että luvassa määrätty lupamääräysten tarkistaminen viimeistään viiden vuoden kuluttua päätöksen lainvoimaiseksi tulemisesta ja sen ohessa edellytetty hakemus lisäkaivon perustamisesta vähentävät vedenoton pitkäaikaisvaikutuksiin liittyvää epävarmuutta.

Edellä olevan perusteella hallinto-oikeus katsoo, että kaivosta K4 tapahtuvalla vedenoton jatkumisella ei ennalta arvioiden ole sellaisia vaikutuksia, että ne vaarantaisivat yllä mainittujen vesiluontotyyppien luonnontilan. Tämän vuoksi aluehallintovirasto on voinut katsoa, että lupaan vesilain 2 luvun 11 §:n kiellosta poikkeamiseen ei ole tarvetta.

Hallinto-oikeus katsoo edellä kerrotun perusteella, että asian käsittelyä varten on esitetty riittävät selvitykset, minkä vuoksi asiaa ei tule palauttaa uudelleen käsiteltäväksi eikä lupapäätöksen kumoamiselle ole muitakaan perusteita.

Hallinto-oikeus on lisännyt riittävän tarkkailun varmistamiseksi luontoarvoja koskevan uuden lupamääräyksen 5 a sekä on muuttanut lupamääräystä 7.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

Julkinen kuulutus

Päätös on annettu julkisella kuulutuksella.

Päätöksestä ilmoittaminen

Ikaalisten kaupunginhallituksen on viipymättä julkaistava tieto tätä päätöstä koskevasta kuulutuksesta yleisessä tietoverkossa kuntalain 108 §:n mukaisesti. Tiedon kuulutuksen julkaisemisesta tulee olla nähtävillä vähintään sen ajan, jonka kuluessa päätökseen voi hakea muutosta valittamalla.

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaannista eli **viimeistään 25.7.2024**.

Valitusosoitus on liitteenä HallJK (01.20).

Hallinto-oikeuden kokoonpano

Asian ovat ratkaisseet lainoppineet hallinto-oikeustuomarit Pirjo Joutsenlahti ja Päivi Kentala, tekniikan alan hallinto-oikeustuomari Susanna Lähetkangas sekä luonnontieteiden alan hallinto-oikeustuomari Kirsti Poikonen.

Esittelijä Maria Ingerström

Tämä päätös on sähköisesti varmennettu hallinto-oikeuden asianhallintajärjestelmässä.

Jakelu

Päätös ja maksu

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus /
ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue, maksutta

██████████, oikeudenkäyntimaksu 260 euroa
(*Oikaisuvaatimusohje ilmenee hallinto-oikeuden päätöksen
oikeudenkäyntimaksua koskevasta liitteestä.*)

Jäljennös maksutta

Ikaalisten Vesi Oy

██████████

Ikaalisten kaupunginhallitus

Ikaalisten kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen

Ikaalisten kaupungin terveydensuojeluviranomainen

Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus /
kalatalousviranomainen

Suomen ympäristökeskus

Länsi ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto,
Ympäristölupavastuualue**Tuomioistuimen yhteystiedot**

Vaasan hallinto-oikeus
Korsholmanpuistikko 43, 4 krs (PL 204), 65101 Vaasa
Sähköposti: vaasa.hao@oikeus.fi
Puh.: 029 56 42780

Hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelu:
<https://asiointi.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet#/>

Henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla
<https://oikeus.fi/hallintooikeudet/vaasanhallinto-oikeus/fi/>

VALITUSOSOITUS

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla **korkeimpaan hallinto-oikeuteen** kirjallisella valituksella, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valitusluvan myöntämisen perusteet

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 111 §:n 1 momentin mukaan valituslupa on myönnettävä, jos:

- 1) lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeitä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi;
- 2) asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi; tai
- 3) valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

Valituslupa voidaan myöntää myös siten, että se koskee vain osaa muutoksenhaun kohteena olevasta hallinto-oikeuden päätöksestä.

Valitusaika

Hallinto-oikeuden päätös on annettu julkisella kuulutuksella. Päätös on julkaistu hallinto-oikeuden verkkosivuilla päivänä, joka ilmenee päätöksen ensimmäiseltä sivulta. Päätöksen katsotaan tulleen asianomaisen tietoon seitsemäntenä päivänä kuulutuksen julkaisemisajankohdasta. Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa** hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaan-
nista, sitä päivää lukuun ottamatta.

Valituksen sisältö

Valituksessa, johon on sisällytettävä valituslupahakemus, on ilmoitettava

- valittajan nimi ja yhteystiedot mukaan lukien se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voidaan lähettää (prosessiosoite); jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä, on valituksessa mainittava myös tämän yhteystiedot
- päätös, johon haetaan muutosta (valituksen kohteena oleva päätös)
- peruste, jolla valituslupaa pyydetään, sekä syyt, joiden vuoksi valitusluvan myöntämiseen on mainittu peruste
- miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi (vaatimukset)
- vaatimusten perustelut
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan.

Yhteystietojen muutoksesta on valituksen vireillä ollessa ilmoitettava viipymättä korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Jos usea tekee valituksen yhdessä, voidaan joku heistä ilmoittaa yhdyshenkilöksi.

Valituksen liitteet

Valitukseen on liitettävä

- hallinto-oikeuden päätös valitusosoituksineen
- selvitys siitä, milloin valittaja on saanut päätöksen tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen, joka ei ole toiminut asiamiehenä asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa, ja joka ei ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja.

Valituksen toimittaminen

Valitus on toimitettava valitusajassa korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Valituksen tulee olla perillä valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Tämä koskee myös tilanteita, joissa valitus toimitetaan sähköisen asiointipalvelun kautta tai sähköpostitse. Valitus liitteineen voidaan toimittaa sähköisen asiointipalvelun kautta. Asiointipalvelun kautta toimitettua valitusta tai sähköpostitse toimitettua valitusta ei tarvitse toimittaa paperimuodossa. Asiakirjojen lähettäminen postitse tai sähköisesti tapahtuu lähettäjän omalla vastuulla.

Korkeimman hallinto-oikeuden yhteystiedot:

Postiosoite: Korkein hallinto-oikeus
PL 180, 00131 Helsinki

Sähköposti: korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi

Käyntiosoite: Fabianinkatu 15, 00130 Helsinki

Puhelin: 029 56 40200

Faksi: 029 56 40382

Aukioloaika: arkipäivisin klo 8.00–16.15

Hallinto- ja erityistuomioistuinten sähköinen asiointipalvelu:

<https://asiointi.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet#/>